

**KОМЕРЦИЈАЛНА
БАНКА**

БАНКА ПОСЛОВНОГ СВИЈЕТА

Будва 086 - 451 - 471
Подгорица 081 - 234 - 380
Бар 085 - 313 - 893

БАРСКА МАРИНА СПРЕМНА ЗА СЕЗОНУ

**СВЕ АТРАКТИВНИЈА
И ОПРЕМЉЕНИЈА (2)**

**ГРАЂАНИ УСТАЛИ ПРОТИВ ГРАДЊЕ СИЛОСА ЗА РАСУТИ
ЦЕМЕНТ У ЛУЦИ ЗЕЛЕНИКА**

ТРАЖЕ ПОНИШТЕЊЕ ДОЗВОЛЕ (2)

КО ЧУВА НАШЕ ПОДВОДНО БЛАГО (5)

ИЗ БИЉЕЖНИЦЕ РЕПОРТЕРА

МОРИЊСКИ МЛИНОВИ И СНОВИ (8)

ИЗЛОЖБА У СПОМЕН ДОМУ „СТЕФАН МИТРОВ ЉУБИША“

„СЈЕЋАЊЕ“ НА 15. АПРИЛ 1979. (13)

**KINESKI RESTORAN
HONG KONG**

Tel: 086/ 401 - 910

**chicken
Restaurant**

VILA BALKAN
STARI GRAD
BUDVA
tel. 086 452 725

STARI GRAD
BUDVA
V. Karadžica br. 1
tel. 086 451 314

Mediteranska br. 2 - Budva, Poštanski fah br. 1

Приморске новине

ИЗЛАЗИ МЈЕСЕЧНО • ГОДИНА XXXI • БРОЈ 485. • БУДВА, 30. АПРИЛА 2003. ГОДИНЕ • ЦИЈЕНА 0,50 Е

МЕЂУНАРОДНА ТУРИСТИЧКА БЕРЗА И САЈАМ

СЕЗОНА ОД КОЈЕ СЕ ПУНО ОЧЕКУЈЕ

На Јадранском сајму од 23. до 25. априла одржана је Међународна туристичка берза и сајам, Сајам наутике, лова и риболова, и опреме за спорт, кампинг и рекреацију, послије сајмова исхране и намештаја трећи овогодишњи скуп привредника у Будви уочи туристичке сезоне. - Овогодишња берза одржава се на прагу туристичке сезоне када смо у прилици да сумирајмо све напоре у протеклом периоду на подизању квалитета нашег туристичког производа и овдје их адекватно презентирамо - рекао је отварајући туристичку берзу потпредсједник Владе РЦГ Бранимир Гвозденовић, наглашавајући да је поред промоције туристичких потенцијала ово и прави тренутак за одржавање завршних разговора и уговорање капа-

су охрабрујући и потврђују реалност процењене раста ино-промета од 20 одсто. Ово је, међутим, и година у којој Влада Црне Горе и туристичка привреда жели посебну пажњу на посветити и домаћим тржиштима. У том правцу су дефинисане и системске мјере које ће омогућити прихватљиве цијене за наше партнere, или и посебне промотивне кампање, које су већ у фази реализације, и које ће, ујерени смо, дати очекивани резултате. Желимо да покажемо да је Црна Гора прави домаћин и да је љето међу пријатељима најљепши начин за провођење одмора.

У оквиру Берзе организовано је више презентација и округлих столова, а првог дана представљена је туристичка понуда Црне Горе којом приликом су го-

данска ривијера", Драган Иванчевић, директор Јавног предузећа за управљање морским добром Црне Горе, и Зоран Ђуришић,

године, али неће се заборавити ни домаће тржиште и тржишта бивших југословенских република. Наглашавајући значај дома-

МАЊЕ ЛЕЖАЉКИ НА ПЛАЖАМА

Јавно предузеће за управљање морским добром објављава више реда на плажама. Неће, како је истакао директор Драган Иванчевић, бити пренатраности лежаљки и осталих реквизита као прошле године. Најмање трећина плаже биће слободна, стручне службе Предузећа урадиће пројекат а корисници плаже ће морати строго

да га се придржавају. Контролу ће вршити туристичка инспекција и службе предузећа, а два "негативна" записника значиће и једнострани раскид уговора. Мораће се поштовати и цјеновник услуга који ће бити јавно истакнут.

Ако гост плати скупље „Морско добро“ ће му надокнадити разлику.

Који ће тржишта Гвозденовић је посебно истакао да је захваљујући туристима из Србије црногорски туризам опстао протеклих година.

Значај домаћег тржишта нагласио је и директор ТОЦГ Предраг Јелушић најављујући медијску кампању и презентацију црногорске туристичке понуде у десетак градова у Србији.

ХТП „Будванска ривијера“, по ријечима директора Арменка, такође очекује успјешну сезону. Припреме за сезону, у које је уложено 2,5 милиона евра су добро спроведене и сви хотели биће спремни за отварање 1. маја.

„Монтенегроерлајн“ очекује повећање промета путника за 40 одсто, посебно на релацији Београд-Тиват, јер ће се увести више линија зато што, како је рекао Зоран Ђуришић, JAT за ово љето планира смањење броја летова према Тивту.

(Наставак на 2. страни)

ОСНОВАНО УДРУЖЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ АГЕНЦИЈА ЦРНЕ ГОРЕ

У оквиру Берзе одржана је и оснивачка скупштина Удружења туристичких агенција Црне Горе којој су присуствовали представници 53 агенције из Улциња, Бара, Будве и Херцег-Новог. Циљ ове асоцијације биће заједнички наступ на туристичком тржишту и боља продаја црногорског туристичког производа, а она остаје отворена за учлањење и осталих црногорских агенција чији представници нису присуствовали оснивачкој скупштини. За предсједника Скупштине УТА Црне Горе изабран је Илија Будеч из Херцег-Новог, за потпредсједника Ремзија Спахић из Улциња, за предсједника Управног одбора Бранко-Дики Кажанегра из Будве, а за предсједника Суда части Лука Ђуровић из Петроваца.

цитета на домаћем тржишту са партнерима са емитивних тржишта наших сусједа. - Ово је туристичка сезона од које Црна Гора пуно очекује. Уговори и до-садашњи резултати букинга на иностраном тржишту

ворили и на питања новинара одговарали Бранимир Гвозденовић, потпредсједник Владе РЦГ, Предраг Јелушић, директор Туристичке организације Црне Горе, Иво Арменко, извршни директор ХТП „Бу-

ницијативе

ОСНОВИ СТРАТЕГИЈЕ ОЧУВАЊА НАСЉЕЂА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРБЉА (10-11)

**ОСМЕ ХЕРЦЕГНОВСКЕ АПРИЛСКЕ ПОЗОРИШНЕ СВЕЧАНОСТИ
СМОТРА РЕНОМИРАНИХ
ПОЗОРИШНИХ АНСАМБЛА (12)**

**ВАТЕРПОЛИСТИ ЈАДРАН ОСВОЈИЛИ ШАМПИОНСКУ ТИТУЛУ
ТРИЈУМФ ФАВОРИТА
ИЗ СИЈЕНКЕ (19)**

D.O.O. LIR

Tel: 086/ 401 - 910

**chicken
Restaurant**

Riblji restoran
Konoba Stari grad

STARI GRAD

BUDVA

Njegoševa br. 14
tel. 086 452 725

ATLASMONT BANKA

FILIJALA BUDVA

FILIJALA BAR

FILIJALA HERCEG NOVI

086/ 401-840

085/ 318-135

088/ 21 - 130

АКТУЕЛНОСТИ

КАТЕГОРИЗАЦИЈА ХОТЕЛА И ПРИВАТНОГ СМЈЕШТАЈА СА МНОГО ОТВОРЕНИХ ПИТАЊА

ЧВРСТА ПРАВИЛА И - ИЗУЗЕЦИ

Због неуслажености наших прописа са новим трендовима и законима у Европи, Министарство туризма је прошле године донијело нови закон о туризму. Правилником је обухваћен смјештај гостију у хотелима и домаћој радиности.

У Удружењу туристичких агенција Будве сматрају да правилник има доста пропуста, те да би га у што краћем периоду требало дорадити, како би комисије које буду по њему поступале радиле што је могуће коректније, јасније и правилније.

Имајући у виду да без дозволе за рад соба не може бити категорисана, а узимајући у обзир и чињеницу да на Црногорском приморју око 80 одсто објекта нема грађевинску дозволу, Министарство туризма се одлучило на такав корак како би се увео ред у приватном смјештају.

- Општина гријеши ако мисли да ће на овај начин евидентирати број станови и лежајева у Будви. Викенд станови не служе само за смјештај њихових власника већ вјероватно и гостију. Они неће бити евидентирани јер нема начина како да општина или Република то ријеши. Категоризација ће се свести на људе који стално живе у Будви и баве се овом дјелатношћу. Такође се поставља питање како ће бити категорисани објекти који немају употребну дозволу. Ако објекат нема документацију неко мора стати иза тога, а по том питању општина мора да дефинише свој став - истиче предсједник УТА Будве Драган Бошковић.

Посједовање употребне дозволе за кућу је наглашено као основни услов приликом категоризације приватног смјештаја на Црногорском приморју. Према ријечима начелника правног сектора у Министарству туризма Момчила Пејановића, циљ је

да се омогући издавање привремених дозвола за рад, док се не изради прсторни план, што не представља легализацију дивље градње. Акција издавања привремених употребних дозвола у приморским општинама почела је прошле године.

- Да би становдаца добио дозволу за рад неопходно је да има санитарну сагласност, а тесте за струју и воду, а додатно је захтјевано и здравствено одобрење. Ово не значи да се тиме трајно легализује нека кућа, већ омогућава власницима да се баве туристичком дјелатношћу, док се не израде детаљни урбанистички планови - сматра Пејановић.

Према ријечима координатора туристичке инспекције Божа Вучековића, основни задатак инспекtora овога јета биће контрола рада, а новим законом о инспекцијској контроли биће омогућена несметана контрола нелегалних издаваоца. За категоризацију приватног смјештаја и угоститељских објеката надлежна је локална комисија, која ће радити у сарадњи са општинским туристичким инспекцијама.

Новим правилником, предвиђена су два степена категоризације приватног смјештаја и угоститељских објеката, обавезни и квалитativni.

Собе са једном и двије звјездице не морају да имају засебно купатило. За једну звјездicu на десет кревета мора постојати једно купатило, с тим да становдац има одвојено купатило. За двије звјездice половине соба мора имати засебно купатило. Приликом категорисања највише пажње ће се обратити на квалитет опште опреме и намјештаја, комфор, декор и хигијенске услове. За већ изграђене објекте који испуњавају прописане стандарде, али су себе мање квадра-

туре, направљен је уступак.

Када је ријеч о категоризацији хотелских капацитета, 80 одсто хотела на Црногорском приморју требало би да има три или четири звјездице, што је најтраженија категорија смјештајних капацитета на иностраном тржишту, а то је и најбоља привредна основа туризма државе.

Процењен је да би 80 одсто хотела на Црногорском приморју имала ту категорију, три одсто - од једне до три звјездице, док би пет звјездica имало пет одсто хотела.

Да би био категорисан, објекat мора да има дозволу за рад. Новом класификацијом хотел мора да има најмање седам соба, рецепцију и ресторан за јавну употребу. Мотел осим неопходног броја соба и паркинга мјеста, мора током 24 часа да пружа услуге. Постоје четири степена категоризације - обавезне, опште, квалитativne стандарде, као и специјализовани категорије. Хотел са три звјездice осим обавезних, мора испуњавати и тачно прописане опште стандарде. Новим стандардима прописани су стриктни услови безбедности, комфора, хигијене, услуге и особља у хотелима.

У хотелу са три звјездице на рецепцији током радног времена морају увијек бити шеф, рецепционер, благајник и портир. Рецепција мора да ради 14 сати дневно, док ноћу мора имати дежурног рецепционера. Минимално је знање два свјетска језика. Сви запослени морају имати плочице са именом, док послуживање хране и пића у соби важи од шест до 22 часова. Чаршави, јастучнице, навлаке, бадемантли и пешкири морају дневно да се мијењају. На 100 соба у хотелу морају бити два лифта и једна соба за хендикапиране.

Н. Рајковић

АЛ ГОР, ИПАК, ЗАОБИШАО АДУ

БОЈАНА ЗАНИМА СЛОВЕНЦЕ

Лијепа "удавача", која подуже већ безуспјешно тражи "просац", ускоро ће се "удомити". "Пријетко" це стићи из Словеније, с којом у последње вријеме има више пословних односа. Ријеч је о Нудистичком насељу "Бојана" на острву Ада, у делти чувене ријеке, на које су бацили око бизнисмени из "дежеле".

Вијест је стигла из Јубљане где је Црна Гора имала туристичку презентацију на познатом Сајму "Алпе Адрија". По ријечи

ма Предрага Јелушића, директора Туристичке организације Црне Горе, једна словеначка фирма, чије име још увијек није саопштено а која има између 50 и 60 милиона евра слободног капитала, жели да купи "рај за голе" на Бојани ријеци.

Улцињски хотелијер и Савјет за приватизацију Владе РЦГ, ставили су "Бојану" на тендер крајем прошле године заједно са још десет хотела дуж Црногорског приморја. И за познато туристичко насеље, као и за три хотела на херцегновској ривијери,

није се нико јавио.

Након неуспјelog међународног тендера, стигла је вијест да нудистичко насеље на Ади жели да купи Американка Џенифер Вилцер, власница

Компаније "Лајф фондесен ворлдвајд". У Улцињу је, како је било најављено, требало да стигне бивши амерички подпредсједник Ал Гор као посредник у послу који је требало да буде договорен између ХТП "Улцињска ривијера" и госпође Вилцер.

Било је о томе доста ријечи, али углавном у шtampi. Нити се јавила госпођа Вилцер, нити пак Ал Гор. Ми, истина је, тражимо купца, али не по сваку цијenu. Желимо солидног партнера и наравно добру цијenu и вјерујем да ћemo у томе успјeti - каже Шељко Роловић, извршни директор ХТП "Улцињска ривијера".

Бунгалови, који су грађени позних шездесетих и раних седамдесетих, у којима последњих година одмарaju домаћи нудisti, прилично су руинирани. Подуго већ није улагано у

капацитетe на Ади, јер "Улцињска ривијера", као и остale хотелске кућe на обали, нема новца. Нема га ни Република Црна Гора.

- Ми смо у плану припрема за овогодишњу сезону предвидjeli извјесne радове на Ади. Мало ћemo "умити" бунгалове, ресторане и друге објекте. За крупније радове треба више новца, а он се може обезбијediti кроз солидан закуп, за који бар за сада, нема интересовања.

Остаје, дакле, отворено питање продајe, истичe Роловић.

Ада, на коју су годинама стизали углавном нудisti из Њемачке, али и из других земаља Западне Европе, добро је била појеšćena и протеклих година. Странац је било веома мало, али су долазили гости из Србије, углавном Београда, Војводине и Ниша. По свој прилици и љетos ћe бити тако. А уколико Словенци купе острво, оно ћe добити и нови сјај и нове гости. Вјероватно наредне године.

С.Ш.Г.

СЈЕЋАЊА НА АПРИЛСКИ ЗЕМЉОТРЕС 1979. И НАРОЧИТО ПЕРИОД ОБНОВЕ

Овог априла, навршиле су се двадесет и четири године од онога трагичног јутра, када је прилично измијењена карта јужног дијела Црне Горе. Петнаест априла 1979. године у седам часова, деветнаест минута и педесет секунди, помамни пles из утробе земље резултирао је земљотресом, који је на појединим мјестима јужне обале дотишао јачину до десет па и једанаест степени на Мерклијеве скале. Тога дана, који ћe остати забиљежен црним словима у хроници времена катастроfalни потрес проузроковао је стотину људских жртава и огромне материјалне штете.

О томе ко је све и где погинуо, шта је до темеља срушено, а шта мање или више оштећено, било је доста ријечи и у Приморском новинама, које су својеврсна хроника тог дogađaja. Дакако писало се доста и о подвизима малих и великих који су спашавали угрожене, о појединачним драмама са трагичним, или чешће срећним епилозима. Нарочито је било пуно добрих прича о несебичној помоћи овом региону која је стизала из свих крајева ондашње, велике Југославије, како је најчешћe данас зову. Која је трајала годинама, баш као и обнова пострадалог подручја од Игала до ријеке Bojanе и у залеђу Приморја, нарочито подручју Црнице.

Стога ових неколико реченица, прво као подсећање на трагични дogađaj и тешке последице. Наша пажња ћe у овом прилогу бити више окренута некој врсти анализе урађеног са дистанце од скоро четврт вијека. То је свакако сложен и комплексан задатак, па да се одмах разумijem ovo neće biti никакva stručna priča o tome шta je izdržalo probu vremena, a šta pak nije. Biće ovo слобodno novinarsko zaplagaњe čovjeka koji je bio, a da mu se ne zamjeri, paziovi hroničar događaja o kojima je bilo riječi na samom početku ovoga teksta.

У вишегодишњој обнови Црногорског приморја, за коју се мора казати да је била планска, прво се и највиše radiло на забрињавању оних који су остали без својих дома. У Будви и Котору су изграђена цијela насеља са становима за угрожене из стамбене зграде, али и мање са по десетак станови које нуде најчешћe викендашима. Те зграде су "попшле у небо" - imaju nečeste višine sa desetak stanova. Lišak koji je imao prilike da posmatra "nica" tih velikih i malih zgrada je jasno da se statika načinje nisu nište nisu popštovala, da je naјviše vođeno računa o tome kako ne izgledati fasade, od kakvih materijala će biti vrata i prozori, kakav je biti unutrašnji raspored. Što nedavno reče jedan od mještana Budve: ne daž bože da zatreba. O (ne)popštovalju urbaničkih planova koji je bilo riječi na samom početku ovoga teksta.

У вишегодишњој обнови Црногорског приморја, за коју се мора казати да је била планска, прво се и највиše radiло на забрињавању оних који су остали без својих дома. У Будви и Котору су изграђена цијela насеља са становима за угрожене из стамбене зграде, али и мање са по десетак станови које нуде најчешћe викендашима. Те зграде су "попшле у небо" - imaju nečeste višine sa desetak stanova. Lišak koji je imao prilike da posmatra "nica" tih velikih i malih zgrada je jasno da se statika načinje nisu nište nisu popštovala, da je naјviše vođeno računa o tome kako ne izgledati fasade, od kakvih materijala će biti vrata i prozori, kakav je biti unutrašnji raspored. Što nedavno reče jedan od mještana Budve: ne daž bože da zatreba. O (ne)popštovalju urbaničkih planova koji je bilo riječi na samom početku ovoga teksta.

Кад су у питању туристичка насеља и хотели, вријеме је показало неколико ствари. Прво, статика је поштована, радило се "тврdo" и како су прописи налагали, тако да би ти објекти, не дај Bože da se dogode, izdržali jaka gibanja. No, ta zdaňa, iako u to vrijeđe projektovana za savremenе turiste, danas

МОГЛО ЈЕ
ВИШЕ И - БОЉЕ

зали они чији су домови били обиљежени црвеном бојом, што је значило да их ваљa рушити. Веома се поштовао такозвани статички захтјев - пројекти су "наређивали" да се бетон и жељезо морају утврđivati у таквој пропорцији да будуће зграде издрже нови евентуални потрес јачине до 9 степени Мерклијеве скале. Тај, као и прописи који су одреđivali спратност (приземље плус један спрат и поткровље, најчешћe) поштовани су у највећem dijelu desetak godina nakon zemljotresa. A onda se i na zemljotres i na препорuke stручњaka (a svoje stavove o tome kako treba graditi na trusnom području uveliko su iznijeli načinjati domaći i svjetski ekspertri za ovu oblast) почelo za boravljati. Kada je u pitanju individualna gradnja, u proteklih triнаest godina, koje se inache na širem prostoru karakterizira zaštojem u investicijskim, na Primorju se zidalo zaista puno. Narocito je bilo Budvanskoj rivijeri, ali i južnije i sjevernije. U modi su bili, i još uviđek su, stanovi za tržište. Investitoru razni su gradili i gradiće velike stambene zgrade, ali i manje sa desetak stanova koje nude naјchesshe vikenđashima. Te zgrade su "popšle u nivo" - imaju nečeste višine sa pet, šest pa i sedam spalata. Lišak koji je imao prilike da posmatra "nica" tih velikih i malih zgrada je jasno da se statika načinje nisu nište nisu popštovala, da je na najviše vođeno računa o tome kako ne izgledati fasade, od kakvih materijala će biti vrata i prozori, kakav je biti unutrašnji raspored. Što nedavno reče jedan od mještana Budve: ne daž bože da zatreba. O (ne)popštovalju urbaničkih planova koji je bilo riječi na samom početku ovoga teksta.

Обнова културно-историјских споменика ни послиje четврт вијека од земљотresa који је можда највише уништио то благо, није завршена. Обновљени су дrevni manasti na području Budvanske rivijere, sakralni objekti u starim gradovima. Ostalo je, međutim, još dosta posla. Tu se u prvom redu misli na obnovu Stara Bara, koja je u toku, ali i na sanaciju i rekonstrukciju seoskih crkava na cijeloj obali i u njem zaledju. Odatno su prešasli svi fondovi za obnovu, pa se ti poslovni uglovni odbijaju kroz razne akcije mještana i kroz donacija koje su sve taje. C.Š. Gregović

АКТУЕЛНОСТИ

МЕДИТЕРАНСКИ ЗДРАВСТВЕНИ ЦЕНТАР У ИГАЛУ НА ПОЧЕТКУ СЕЗОНЕ

СТИГЛИ НОРВЕЖАНИ И ХОЛАНДАНИ

ната из комуне Кристијансент.

Ако је судити по најавама и Бизнис плану за ову годину који су крајем прошлог мјесеца усвојили и Одбор директора и Скупштина акционара, за Институт "Др Симо Милошевић" ова година ће бити беријетнија од прошле. Треба рећи да је и 2002. за ову здравствено-рехабилитацију установу значила, након 10 година таворења, значајан искорак на инострano тржиште. У односу на 2001. број иностраних посетилаца је готово удвостручен (повећан за 41%) а од укупног броја остварених ноћења 31% су остварили странци. Услуге института користило је 1.100 Норвежана, 450 Холандана, 590 Руса и други индивидуални гости са различитих страна свијета.

Финансијски план за прошлу годину у потпуности је остварен, незнатно и премашен. Укупни приходи били су 7.654.500 евра. На kraju године је ипак укњижен губитак од 271.000 евра или охрабрује то што је седам пута мањи него претходне године. У Институту се надају да ће ове године санирати губитак из ранијих година и обезбедити материјалну сигурност пословања. Плацирали су приходе од 8 милиона евра и физички промет од 210.000 ноћења, што је 14% више него ланчи. Број ноћења иностраних гостију биће повећан за 50% док са домаћег тржишта очекују смањење за 4%.

Према ријечима директора хотелског сектора Желька Андрића оптимизам за ову годину базирају на већ склопљеним уговорима са иностраним партнерима. Са Норвежанима је потписан уговор о доласку 750 пацијената из држavnog програма, 200 из програма са норвешком комуном Кристијансент, а очекују и преко 500 пацијената који ће сами плаћати свој боравак у Игалу. Прва овогодишња група од 90 пацијената из држavnog програма и 11 самоплатежних гостију стигло је 8. априла. Они ће на лијечењу остати 28 дана. До kraja септембра планирано је 10 група које ће се смjeњivati. 28. априла очекује прву овогодишњу групу од 100 пацијен-

знатна средства у санацију система гријања и хлађења, котларнице и плинске станице за кухињу старе зграде и према захтјевима странаца уредili хотелски дио Медитеранског центра. У овој реномираној здравствено-рехабилитацији установи надају се да се нећe поновити прошлогодишњи проблеми са буком на коју су страни гости имали највише примједби. Велики проблеми су били, присјећају се руководиоци ове куће, и са псима лутаљицама који су покрај љетa пресеријетали и нападали госте, али и са несташicom воде у тренутку када је Медитерански здравствени центар био пун странаца. Идући у сусретима проблемима, а сходно Закону о туризму, Институт је покренуо иницијативу да се Игало прогласи лијечилишном мјестом. То треба да учини Влада Црне Горе на основу сагласности Министарства здравља.

Овој иницијативи Институт је обавијестио локалну управу како би се већ за љето договорили и успоставили одређени услови режима који се подразумијевају за лијечилишно мјесто. Превасходно треба елиминисати проблем из претходних година када предсједник Одбора директора Института Драган Јанковић предложио је другачији режим извођења музике, елиминација луна паркова и циркуса из Игала, већа брига о uređenju Шеталишта и обале, без штандова и вишарске атмосфере. Предлог нових општинских одлука требало би, по мишљењу Јанковића, да припреми комисија коју би чинили представници локалне управе, Института, Мјесне заједнице Игало и других заинтересованих субјеката. Идеја о проглашењу Игала лијечилишним мјестом стара је тридесетак година али су се тек сада стекли законски услови да се она реализује.

Д. Ивановић

стану толико велике да су просто неиздрживе. Није јасно којим се то разлога заложио да бројнији одјељак ће одлучио да таксе за преглед бродова повећа 20 пута у односу на прошлу годину.

Бројнији је основни преглед брода који је обављен у сарадњи са Лучком капетанском коштама 1,48 евра по дужном метру брода. За брод од 10 метара требало је платити 15 евра. Ове године за бродове од 4 до 6 метара треба извођити 130 евра и томе још треба додати 22 евра пореза на услуге и још 70 евра за друге таксе. За бродове од 10 до 12 метара, каквих је највише, преглед са порезом коштама 304 евра. Због тога ће бројнији, како је рекао Мићо Маричић упутили ресорном министарству захтјев да се овај посао враћа у надлежност Лучке капетанije. Надлежними на Општини и Републици доставиће и упоредне податке о цијенама у Београду и

У РИСНУ ЂЕ ЊЕМАЧКИ ТУРИСТИ ДОЛАЗИТИ ОД МАЈА ДО НОВЕМБРА

ВЕЛИКИ ИСПИТ ЗА „ТЕУТУ“

вара његовој категорији.

Туристи из Њемачке који ће до аеродрома у Дубровнику доводити агенција "Биг екстра" из Рисна стицаје аутобусима неке од наших туристичких агенција, а у хотелу "Теута", који је смештен на самој обали мора и има своју плажу и друге садржаје, имају могућности да се одморе и рекреирају. Осим тога, популарна Рисна пружа могућност честих излета до Котора, Новог и других мјеста у заливу Боке Которске, али и даље.

-

У

циљу

припреме

сезоне

и

посебно

ради

гостију

из

Њемачке

који

ће

доћи

у

Рисну

у

оквиру

у

опсежн

е

припреме

за

уређење

хотела

Ради

се

на

занатским

пословима

затим

спољном

уредењу

објекта

и

околине

Биће

спреман

базен

у

хотелу

такође

и

климатизован

цијели

објекат

а

наравно

посебно

је

непозната

и

како

ће

на

чина

и

радни

и

снабдјевено

стом

водом

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

АКТУЕЛНОСТИ

ИЗ МЈЕСНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ СВЕТИ СТЕФАН УПОЗОРАВАЈУ ДА ЈЕ И ОВАЈ ПОЗНАТИ ТУРИСТИЧКИ ЦЕНТАР УГРОЖЕН ДИВЉОМ ГРАДЊОМ

БИСЕР ЦРНОГОРСКОГ ТУРИЗМА ГУБИ СЈАЈ

Бесправна градња у ексклузивној зони Светог Стефана која је посљедњих година све израженија, недостатак неопходне инфраструктуре и више него лоша главна саобраћајница која спаја чувени град хотел са магистралним путем, појаве су које у посљедње вријеме опасно нарушавају сјај Светог Стефана са околнином, што ће се свакако негативно одразити на туризам на овом подручју и уопште на Будванској ривијери.

Више него сумњиви капитал којекаквих бизнисмена, сасвим извесно, ратних профитера, "усидрио" се последњих година на сајмилију плажи Светог Стефана и њеној околини, а поједине огромне куће углавном бесправно саграђене чак и на самој тако-званој источној светостефанској плажи, изазивају чуђење гостију поготово оних из иностранства, који се с правом питају ко је дозволио и како је било могуће да се туристички драгуљ познат широм светајета тако девастира.

Због све израженијих проблема у овом јединственом подручју представници Мјесне заједнице Свети Стефан и 35 грађана са овог подручја, упутили су апел у форми петиције надлежним из Општине и Републици за спас овог подручја, поготово лијеве

плаже на Светом Стефану, јер је, како кажу, садашња ситуација катастрофална, а посљедице ће тек наступити.

Како је рекао Милан Рајеновић, предсједник Скупштине МЗ Свети Стефан, дуж ове плаже раде се посљедњих година огромни стамбени објекти који чак захватају дио морске обале, плаже, што је ван свих правила, а ниједан од њих нема пријучак на канализациону мрежу. Из тих разлога каже он, користе се септичке јаме из којих се фекалије, нажалост, изливaju на саму плажу и у море, а контроле морске воде током лета, показале су да је и ова плажа једна од најзагађенијих на Будванској ривијери. Да чудо буде веће ријеч је о плажи надомак чуvenог туристичког драгуља Свети Стефан, па због свега звона одавно звоне на узбуну.

Таква ситуација једино не брине бројне градитеље који су избацали огромну земљу и камен на саму плажу, па чак и у море, затрпали стазу која из насеља води ка плажи, тешки камиони који свакодневно превозе земљу и грађевински материјал знатно су општили околне путеве, а поготово онај главни којим стижу познати инострани гости у Свети Стефан.

Милан Рајеновић сматра

да се хитно мора онемогућити одузимање од плаже на рачун објекта који се граде и прије изградњи планиране стазе "Лунго маре" дуж плаже у коју би се уградила комплетна инфраструктура, а чиме би се спriječila катастрофа која је на помolu. Он се с правом пита како ће са тоliko проблема изгledati овогодишња туристичка сезона, управо на Светом Стефану, и позива надлежне да хитно реагују.

Предсједник Савјета МЗ Свети Стефан Владимир Кажанегра истиче велики проблем незавршене саобраћајнице кроз јединствени парк у Милочеру на којој су радови годинама у прекиду, што представља лошу слику овог јединственог простора. Он указује и на угроженост сеоског подручја у заleђу Светог Стефана због изградње великих објеката иако нема урбанистичких планова, а између осталог граде се и хотели без одговарајуће инфраструктуре што угрожава јединствену природну целину.

- У зони Светог Стефана изражен је и проблем недостатка паркинга и недостатак шеталишних стаза - каже Кажанегра истичући да ће руководство МЗ покушати да уз помоћ општине рјешава нагомилане проблеме. - Зачуђујући је тако неодговоран однос

надлежних општинских и републичких органа посљедњих година према Светом Стефану као бисеру туризма на Црногорском приморју чији сјај неко на овај начин жели да утаси. Све то што се посљедњих година дешава на лијевој светостефанској плажи и у њеној околини је невјероватно и та углавном недозвољена градња опасно пријети туризму на овом подручју.

Кажанегра изражава чуђење како све то дозвољава Јавно предузеће за управљање морским добрим и надлежне инспекционске службе и упозорава да, ако се хитно не интервенише, овај јединствени дио доскора највеће обале постаће највећа антиреklама туризма на Будванском ривијери.

Говорећи о акцијама које планирају у МЗ Свети Стефан Рајеновић и Кажанегра истичу да ће већ почела заједничка акција на изградњи капеле у овом насељу која до сада није постојала. Формиран је Одбор за изградњу а Митрополија Црногорско-пријомска уступила је земљиште где ће овај објекат бити изgrađen. Потребна финансијска средства грађани ће обезбиједити самодоприносом, а очекује се и помоћ Општине и донатора.

Р. Павићевић

НОВИ ПРОЈЕКТИ

ПЈЕШАЧКЕ СТАЗЕ КАО ТУРИСТИЧКА АТРАКЦИЈА

A&V центар за подстицање развоја туризма је невладина организација са сједиштем у Будви, која за поље дјеловања има земљу Југоисточне Европе, односно Балкан. Њени циљеви су изградња снажног и ефикасног консалтинга којим ће пружати стручне услуге и богатој икувцији дугогодишњим радом допуњеним теоријским сазнањима у туризму и комуникацијама, затим креирање специфичног туристичког производа уз одржив развој природних и стечених ресурса, као и унапређивање или обнављање туристичких производа и услуга одређених дестинација и подржавање сарадње свих учесника у туристичком ланцу односно предузећа која дијеле исту визију широм Југоисточне Европе.

- Ми смо, практично, настављачи програма Светске банке, који је годину дана спровођен у Будви и Котору и којим се покушала пружити стручна и техничка помоћ, прије свега, малим и средњим предузећима која се баве туризмом, односно покушано је да се стручном експертizом и иностраним искуством помогне у превазилажењу проблема који су последњих десет година "умучили" наш туризам - објаснила је директор Центра Весна Илић, додајући да им је тај период омогућио да се сагледају и слабости самог програма. - Прије свега, ниједан програм у туризму се не може радити на кратко вријеме, а годину дана је сувише кратак период да би се постигли тражени ефекти. Сем тога, наш народ је презасићен савјетодавном страном у туризму. Њему је

потребно конкретно помоћи како да на најбржи начин дође до новца којим би проширили или обновили дјелатност која је некада добро функционисала. Зато сада у оквиру организације покушавамо да надокнадимо оно што смо сагледали као пропусте претходног пројекта.

Центар за подстицање развоја туризма добро сарађује са Словенцима и њиховим Институтом за развој туризма, као и загребачким Институтом који је од 18. до 21. октобра прошле године био организатор Светске конференције која се бавила обнављањем туристичких дестинација. Широку мрежу сарадника имају и широм Србије, БиХ, Македоније, успостављена је сарадња и са Румунима, а у плановима је и проширење сарадње на Бугарску и Албанију.

Запажен наступ представници Центра, предсједник Андреја Драшковић и директор Весна Илић, су остварили на прошлогодишњем светском скупу у Дубровнику који се бавио политичким аспектима развоја туристичких дестинација. Њихов рад "Будва-метропола туризма" - како је успјела да пружи кризне године побуди велику пажњу, јер је једни на конкретном примјеру успио да покаже како туризам опстаје и у најгорим временима.

- Радили смо још један краћи пројекат који се односи на стручне и савјетодавне услуге када је у питачу развој туризма - рекла је директор Илић уз напомену да се такви послови односе на пружање обимне и детаљне информације базе података евентуалним инвеститорима, односно

купцима некретнина широм приморja.

Од недавно Центар за подстицање развоја туризма је кренуо и са трећим пројектом "Пјешачке стазе као туристичка атракција", а споразум о реализацији његове прве фазе је потписан 11. фебруара са донатором ИРД-ревитализација кроз демократску акцију, који је у реализацији учествовати са 35 хиљада евра, односно 75%, док ће остатак обезбиједити друштвена заједница.

- Размишљајући о томе како конкретно да помогнемо општини и истовремено буџету добар пилот пројекат за остале на проширењу постојећег туристичког производа, дошли смо до сазнања да би могли искористити већ постојеће пјешачке стазе које се налазе у заleђу, од магистрале ка унутрашњости, и најчешће воде до цркава и манастира. Оне нису у толико лошем стању, али су потребни додатни радови у смислу раскрчавања стаза, купљења смећа и олупина, поправљања клупа, постављања расvjете и изградње потпорних зидића, након чега ће бити урађене мате и информатори у којима ће бити најчешће оспособљени заједници. Платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер од тих лијепих плажа не треба и не може се побjeđiti. Међутим, оне нису доволjne. Да бисте привукли заједнице, платежни туризам постаје једна иживљена форма туризма и покрива одређени сегмент људи и он ће и на даље остати карактеристика будванске општине, јер

АКТУЕЛНОСТИ

ИНИЦИЈАТИВА ЗА УСПОСТАВЉАЊЕ ЗАШТИЋЕНИХ МОРСКИХ ПОДРУЧЈА

КО ЧУВА НАШЕ
ПОДВОДНО БЛАГО?

Љепота Црногорског приморја описивана је безбрзом пута, а пјешчане дечне плаже између стрмих клифова, дубока плава боя мора и разуђеност Бококоторског залива, само су неке природне љепоте којима се диче туристички и други реклами проспекти. Међутим, испод површине мора постоји сасвим нови свијет, једнако лијеп и изазован, али недоступан сва-чијем оку. О подводном свијету Црногорског приморја причају они који су имали прилику да зароне и уживaju у њему, и на чијој савјести лежи огромна одговорност према овом, још увијек неистраженом благу.

Иако су, према документацији Републичког завода за заштиту споменика културе, регистрована само два археолошка локалитета у подморју, и то у Рисанском заливу и у заливу Биговица, спорадичним истраживањима евидентирано је још 27 археолошких локалитета од Њивице до Велике Улцињске плаже од којих су већина амфоришта, бродоломи или остаци бродских терета. Неки од ових локалитета немају велику културно-историјску вриједност, међутим, представљају изузетно атрактивне локације за спортско-рекреативне и туристичке активности.

Екосистем мора одликује се различitim бентоским биоценозама у зависности од субстрата (морског дна) и специфичних биоеколошких услова. Екосистем лitorалног (приобалног) дијела који генерално обухвата дио обале од уреза воде у периоду плиме до пројечне дубине од око 30 - 40 м карактерише високи биодиверзитет. Разноврсност алги, морских цвјетница, главоножаца, мекушаца, рибе и других морских организама прилагођених хидронастом или пјесковито-шљунковитом дну чини специфичне екосистеме нашег подморја изузетно вриједним и интересантним, а посебан значај придаје се и ријектим и племенитим врстама морских организама чије присуство, по-ред одговарајућих биоеколошких фактора условљава и чиста, незагађена вода. Биодиверзитет биљног и животињског свијета као и разноврсност станишта за развој ових биоценоза у црногорском подморју представљају изузетну вриједност не само са научно истраживачког аспекта, већ и као предуслов и ресурс за развој туризма, рибарства, марикультуре и сличних привредних дјелатности.

Због недостатка организованијег и детаљнијег истраживања може се само претпоставити да је подводно благо црногорског подморја, како културно-историјско тако и природно, разноврсно, изузетно вриједно, али недовољно истражено. Међутим, према закључцима стручњака и констатацијама ронилаца, наше подморје је у великим дијелу девастирано, загађено и опустошено, тако да, уколико се под хитно не успостави режим коришћења и мјере контроле подводних активности, пријети опасност да се стварна вриједност нашег подводног блага никад не афирмише.

Културно-историјско и споменичко благо, археолошки експонати, угрожене и ендемичне врсте морских организама ваде се са локација без никакве контроле или рестрикција. Племените и комерцијалне врсте морских организама интензивно се изловљавају подводним ловом, а несавјесни рониоци експлоатишу и нарушају станишта током својих

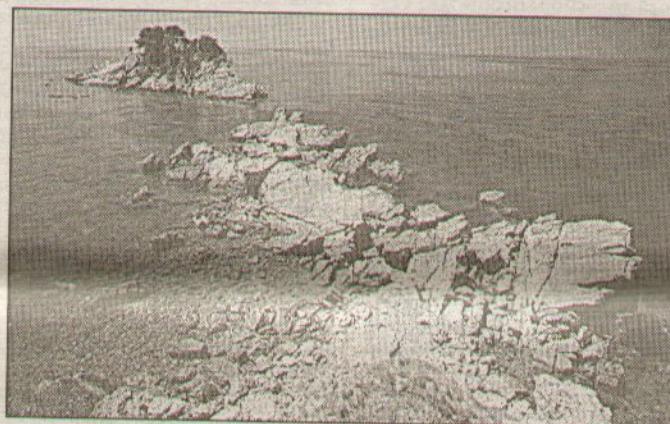
подводних "авантура". Морско дно је често бесповратно девастирано нелегалним кочарењем, коришћењем динамита, испуштањем отпадних вода, бацањем чврстог отпада и депоновањем материјала у море. Већина плажа на Црногорском приморју појасније је стављена под заштиту на основу Закона о заштити природе, у оквиру категорије споменици природе - резервати природног предјела, међутим, иако постоје институционални и правни оквири, у Црној Гори још није усвојена пракса спровођења посебних Планова управљања заштићеним подручјима, којим би се обезбиједило коришћење ресурса уз заштиту природних вриједности сходно категорији.

Међународна организација за заштиту природе (IUCN - International Union for Conservation of Nature) дефинисала је 6 категорија заштите природе сходно којима се дефинише

ним начином ради дјелимичног или потпунијег очувања обухвачене средине" (IUCN, 1998).

Заштићена морска подручја у ствари представљају подручја посебних еколошких вриједности, високог биодиверзитета, подручја од археолошког значаја, и подручја у опасности од загађења. То су подручја са посебним режимом управљања, заштите и коришћења, а најчешћи облици су: подводни паркови, резервати природе, гребени, археолошка налазишта, лагуне, мочварна подручја, увале, пећине, острва и слично. Значај и циљ заштићених морских подручја је у првом реду у заштити биодиверзитета и угрожених врста организама, затим у увећању рибљег фонда, заштити археолошког блага, обезбијевању научно-истраживачких и рекреативно-туристичких активности.

За успостављање заштићених морских подручја код нас нео-

Комилјек осушава Кашић

План управљања и коришћења природних ресурса. Ове категорије варирају од I категорије у којој режим заштите дозвољава само научно-истраживачке активности, преко средњих категорија у којима се обезбиједи заштита одређених природних одлика или пејзажних вриједности, до категорије VI у којој План управљања дефинише одрживо, односно рационално коришћење природних екосистема.

Када је упитању заштита природе код нас мањак је и то што ни Закон ни досадашња пракса не узимају у обзир потребу заштите природних вриједности мора и подморја. Да је наше подморје богато како природним, тако и културно-историјским и археолошким вриједностима донекле смо упознати преко спорадичних проналазака и оглашавања стручњака, међутим непознато је укупно стање црногорског подморја, а његово коришћење и заштита остављена је на савјест појединача. Защита овог занемареног природног ресурса, не само да је важна са научно-истраживачког аспекта, већ и од кључног значаја за развој туризма, рибарства, марикультуре и других привредних грана на приморју. Еколошко стање подморја, биодиверзитет и квалитет морске воде, предуслови су за развој туристичких и рекреативних активности за које је потребно бистро, провидно море, разноврсан подводни живот, подводни паркови, подводни гребени, и сл.

У категоризацији IUCN-а, заштићена екосистема мора обухвачена је категоријом VI, а заштићена морска подручја - marine protected areas (MPAs) дефинисана су као:

"Предње обале или подморја заједно са припадајућим морем и морским дном, флором, фауном и културно-историјске вриједности, које су заштићене законом или другим ефектив-

пходно је развити правни оквир заштите, спровести процедуру вредновања и одређивања локација, успоставити систем управљања који обезбеђује режим заштите и режим коришћења, као и обезбедити континуиран процес истраживања, мониторинга и евалуације.

Иницијатива за успостављање заштићених морских подручја у Црној Гори дата је и у Нацрту Просторног плана посебне намјене за подручје Морског добра Црне Горе који је у изради. На основу неких прелиминарних студија и стручних сугестија, предложене су локације за успостављање заштићених морских подручја са посебним смјерницама за План управљања. То су локације: подручје Солила код Тивта, Острво Стари Улцињ са Вучијом увалом, комплекс острва Катичи и Донкова и Велика сеја са хridima и клифом Ресовог брда код Петровца.

Успостављањем заштићених морских подручја на овим локацијама обезбиједила би се дугорочна заштита биолошког диверзитета и осталих природних вриједности подручја, кроз одрживо управљање којим би се ограничиле активности које ремете природну равнотежу или имају негативан ефекат, а промовисале туристичко-рекреативне, едукативне, научно-истраживачке и традиционалне активности.

Вrijeme је дакле да се мало dubљe "zaroni" у проблематiku очувања подводног блага Црне Горе, како би се обезбиједila максималna заштита природног и културног наслеђа, a atraktivne подводне локације адекватно користиле за sportsko-rekreativne и turističke подводне aktivnosti.

Mr Aleksandar Ivanović, dipl. biolog mora sa radnik za zaštitu životne sredine u Javnom preduzeću za upravljanje morskim dobrrom Crne Gore

"Предње обале или подморја заједно са припадајућим морем и морским дном, флором, фауном и културно-историјске вриједности, које су заштићене законом или другим ефектив-

ОБИЉЕЖЕН ДАН ПОДМОРНИЧАРА И 75 ГОДИНА ПОДМОРНИЧАРСТВА

Команда Ратне морнарице Војске државне заједнице Србија и Црна Гора низом манифестација обиљежила је 8. април Дан 88. Флотиле подморнице и 75 година подморничарства у Ратној морнарици Војске Србије Црне Горе у спомен на исти датум 1928. године када су након пловидбе из Енглеске, у матичној луци Тиват упловиле прве подморнице Ратне морнарице Краљевине Југославије - "Храбри" и "Небојша", које су за југословенску морнарицу изграђене у Великој Британији.

Поводом Дана Флотиле и 75-годишњице подморничарства, за представнике јавног информисања у тиватском Ремонтном заводу уприличена је посјета бази 88. Флотиле подморници. Новинари су током ове посјете обишли двије подморнице и упознали се са животом и радом подморничара у веома скученом простору који је максимално искоришћен.

У присуству високих официра Ратне морнарице Војске Србије и Црне Горе, локалних власти Тивта и Котора, представника црногорске поморске привреде, црквених великодостојника и пензионисаних подморничара, у бази подморничара одржана је централна свечаност поводом овог вриједног јубилеја.

Смотре постројених подморничара обавио је начелник штаба Команде корпуза РМ ВСЦГ, контраадмирал Јован Грбавац који им је честитao празник, а командант 88. Флотиле, капетан фрегате Драган Косановић, говорио је о историјату подморничарства на овим просторима. Косановић је истакао да Тиват и цијела Бока већ 75 година живе заједно са подморничарима. Честитajући празник, контраадмирал Грбавац поручио је да подморничарство има значајно место и улогу у развоју савремене Ратне морнарице ВСЦГ, примјерен изазовима овог времена и реалним могућностима државе.

- Током седам и по деценија развоја, генерације наших подморничара утицале су на хронику тог специфичног и техничко-технолошког изузетно захтјевног дијела Ратне морнарице. Наши подморничари познати су и признати и ван наших граница - оцјенио је Грбавац.

- Десет година послије стварања Краљевине Југославије у Енглеској су саграђене наше прве двије подморнице "Храбри" и "Небојша" које су чиниле најмодернију снагу тадашње морнарице. Њиховим поринућем и преузимањем од стране наших посада које су их довеле у таџбину завијорила се први пут наша ратна застава у иностранству. Послије успјешне обуке и првих вожњи и ронења, наше подморнице и матични пројекат.

Ево шта пише у Историјату ове јединице који је објављен на полеђини коверта издатог у Команди Корпуза РМ:

- Десет година послије стварања Краљевине Југославије у Енглеској су саграђене наше прве двије подморнице "Храбри" и "Небојша" које су чиниле најмодернију снагу тадашње морнарице. Њиховим поринућем и преузимањем од стране наших посада које су их довеле у таџбину завијорила се први пут наша ратна застава у иностранству. Послије успјешне обуке и првих вожњи и ронења, наше подморнице и матични пројекат.

Ове подморнице са матичним бродом чиниле су прву подморничку групу која је послужила за обуку више генерација подморничара.

Након набавке подморнице из Енглеске, уговорене су и изграђене још две подморнице у Француској. То су биле подморнице "Смели" и "Осветник" које су са својим матичним бродом упловиле у домаће воде 4. децембра 1929. године и чиниле другу подморничку групу.

Од 4 подморнице које је имала Краљевска Ратна морнарица само је "Небојша" превиживо други светски рат - 17. априла 1941. увече је испловила из Котора за Александрију и у току рата је пловила под југословенском заставом, под командом Британског Ратног

штуту на релацији Рогозница - Шибеник.

Ратна морнарица Војске СЦГ данас располаже са три велике дизел-електричне подморнице типа "Сава П-831" и "Херој П-821", као и пет малих диверзантских подморнице класе "Уна П-911", које су изграђене у периоду од краја шездесетих до краја осамдесетих година

морнарице и служила је за обуку. Остале три подморнице су током рата заплијењене од стране непријатеља, па је једна распремљена и двије потопљене.

Послијератно подморничарство почине повратком подморнице "Небојша" 1946. године у земљу где је ремонтувана и уврштена у флотну листу. Под именом

"Тара" брисана је из флотне листе и расходована 1953. године.

Значајну улогу у развоју послијератног подморничарства наставља подморница "Сава" (П-802) бивша италијанска подморница.

- Погодак послије стварања Краљевине Југославије у Енглеској су саграђене наше прве двије подморнице "Храбри" и "Небојша" које су чиниле најмодернију снагу тадашње морнарице. Њиховим поринућем и преузимањем од стране наших посада које су их довеле у таџбину завијорила се први пут наша ратна застава у иностранству. Послије успјешне обуке и првих вожњи и ронења, наше подморнице и матични пројекат.

У периоду од 1983. до 1988. године изграђена је серија од шест цепних подморница типа 911.

Флота је 1991. године у сastаву ударних поморских снага располагала са 11 класичних, модер

АКТУЕЛНОСТИ

**ЗАБИЉЕЖЕНО
У ДОМУ СТАРИХ
„ГРАБОВАЦ“ У РИСНУ**

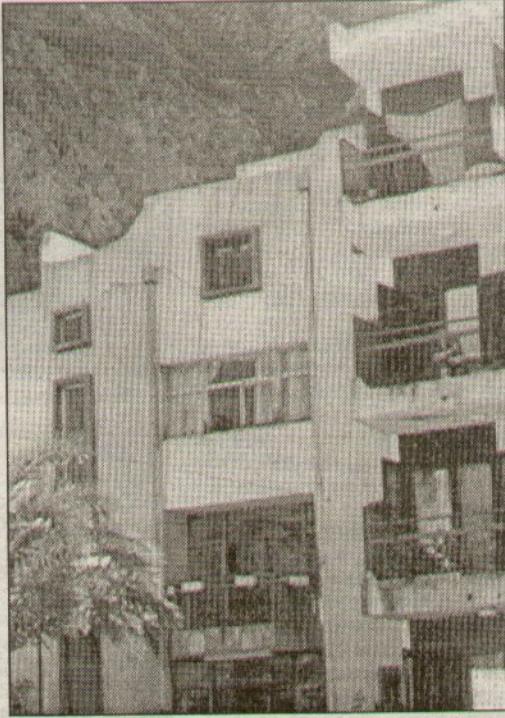
Дом за пензионере и друга стара лица „Грабовац“, у Рисну једина је установа у Црној Гори која се бави забрињавањем старијих, изнемоглих, хронично оболелих и инвалидних лица. Основан је још 1947. године решењем Владе Црне Горе. Мада први помени организоване бриге за стара лица, посебно напуштена и сиромашна, потичу из средњег вијека записано је да су још 1901. године у Доброти, крај Котора, часне сестре отвориле „Заклониште сиромаха каторских“.

Послије 1945. године дом старијих се, иначе, често селио: Столив, Прачањ, Пераст и од 1969. године, коначно, у Рисну, захваљујући помоћи из савезне и републичке касе, као и из помоћи фондације СЈУ РАЈДЕР из Велике Британије. Дом се и даљеширио и модернизова, а данас, према ријечима директора Новака Новаковића расположе са 317 кревета, уз све пратеће садржаје и потребну опрему, као и инфраструктуру. Дом има четири амбуланте, лабораторију, апотеку, стоматолошку ординацију и више просторија за културно - забавне активности. О 295 штићеника, колико их има, тренутно брине 96 запослених гдје доминира здравствено особље, али и други стручни профил потребни за квалитетно пружање услуга корисницима. Осим штићеника дома из Црне Горе, у Рисну борави и један број лица које је ратни вихор на простору бивше Југославије довоје до Рисна.

Посљедњих десетак година учествале су донаторске акције из развијених земаља, па је, тако, недавно донатор из Холандије поклонио комби марке Рено - Трафик, са девет сједишта, за потребе дома. Осим тог комбија, из Холандије у Рисан стигло је протеклих дана једно санитетско возило, медицинска опрема и љекови, рачунар и канцеларијска опрема, али и друга помоћ, посебно за 80 штићеника који су непокретни.

Приликом уручивања кључева за комби возило, представник фирме "Вон оп мат" из Хемскерка у Холандији, господин Џон ван Нимеген истакао је обичај фирмама у којој ради да када крене се са градњом станови и, уопште, зграда за социјалне случајеве, да имају обичај да поклањају донацију за хуманитарне сврхе или за културне институције. Изразио је задовољство условима у којима се живи и radi у Дому у Рисну, као и најавио да ће и будуће припремати по клоне за ову нашу установу.

Том свечаном тренутку, осим запослених у дому, присуствовали су један број корисника услуга дома, које је поклон видно обрадовао и још више брига и пажња која стиже из далеке Холандије. На поклону је захваљио Новак Новаковић, дугогодишњи

управник установе из Рисна.

- Наша установа и слична установа из града Хемскерка, који је удаљен тридесетак километара од Амстердама, већ десетак година одржавају контакте. У годинама живота под санкцијама и ратним дешавањима на нашим просторима, као и у окружју, они су нас, на разне начине, помагали. Сада су о нашој установи обавијестили и упознали фирмку која гради објекте за социјалне случајеве у Холандији и они су се одлучили на овај поклон који ће пуно значити за наше штићенике. Могићемо са мање групе, да организујемо излете по Боки Которској. Такође, и превоз до крајних релација а, наравно, комби ће нам користити и у друге сврхе и за свакодневне послове - истакао је Новаковић.

У дивном амбијенту, у Рисну, међу павиљонима из разне категорије корисника услуга, колектив Дома "Грабовац" покушава да старијима учини пријатнијим старе дане и честу усамљеност. Уз неопходан стандард и медицинску бригу, често лјепа ријеч и осмјех значе више од лијека, хране или топлог кревета. Срећом, у Рисну, иако су врло скромно награђени, већина запослених наје још унутрашње енергије да корисницима старост учини срећнијом...

Д. Давидовић

СУСРЕТИ

Име села где живи - доbro. Па су стога, вели, и људи такви. Без обзира на то да ли су једне или друге вјере, како се зову и као су им се преда звали.

Добре воде у Мркојевићи, помеђу Баре и Улциња, где углавном живи муслимански јављава. У слози и љубави вишевјековој са православцима, који су им компије.

Момчило-Момо Вучинић је пољопривредник. Хљеб зарађује на свом имању углавном узгајајући агруме и радећи око пчела. Ипак је "по вocationi" пчелар и увијек то ставља у први план. А на то га обавезује ласкаво признање "најбољи пчелар Црне Горе", добијено прије двије године на великој смотри у Подгорици.

- Шта има ту боџана да се прича, дочекује нас љубазни домаћин испред свог пчелијег "стада". - Када се за родне њиве Бог побринуо и када се упрегну мишићи, то - хљеба. Ето зараде која се може убрати уз, наравно, прилично труда. Ја сам се тога одувијек држао и зато нисам кретао одавде као и многи, трбухом за кружом. У пчеларију, како то зову.

Изнад своје куће, која се налази уз сами пут који пролази кроз село и води доље ка магистралама су кочанице. Њих чак 170. Број се стално повећава. Годишње Момо изврши нешто више од 2000 килограма меда. Најкавалитетнијег. Наш саговорник, који прати потребну литературу, прича да је мед у којем доминира кадуља нојајбоби. Да су то потврдили и стари пчелари, али и медицински и други стручњаци који су се медом, као лјеком и храном, бавили, и правили анализе.

- Прија ми то што сам проглашен за најбољег пчелара, мада знам да има још много добрих како на Приморју нашему, тако и у за-

МОМОВЕ ШАМПИОНСКЕ ПЧЕЛЕ

но у Србији), али и прилично литератури која му помаже. И, до сада није било већих "хаварија" у пчелињаку.

- Ове сам године, међутим,

и других села барске и улцињске општине. Такође и они који живе у градовима. Никада, наиме, никога није преварио и нећу. Купци то знају па не бих волио да се нешто догоди што не зависи од моје воље, а изазове негодовање гостију који овде долазе, понављам из разних крајева.

Мед, веома квалитетни, Момо продаје по цијени од 7 евра за килограм. Прође, каже, све што се изврши, мада би љепше било, да има откупу. Човјек би, сматра наш саговорник, узео више паре одједном и могао да планира и инвестира. Овако мало по мало, па се брже потроши.

Момо се до сада успјешно борио против "варое" и других штеточина, који нападају пчеле. Добија редовно љекове, које мора да траји изван Црне Горе (обично

С. Ш. Г.

ЈОВАН ПЛАМЕНАЦ ОД РАТНОГ ИЗВЈЕШАЧА ДО ЂАКОНА

КРУГ СЕ ЗАТВОРИО

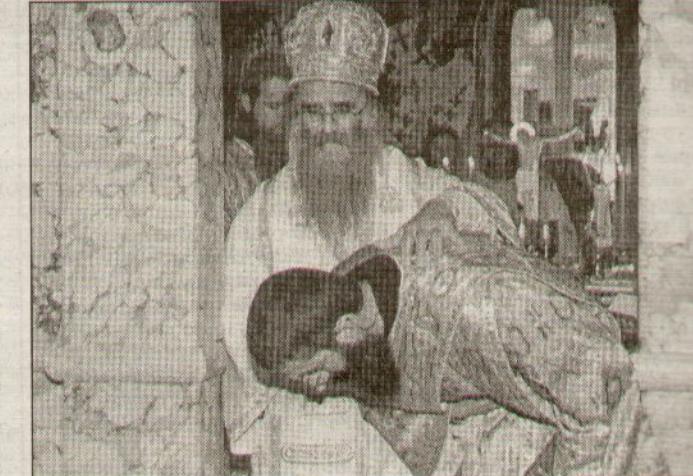
• Недавно је ћознани црногорски новинар, који је крајем 2000. године обукао манију, постavlјен за главни уредника Ragno Светиње

јој постављен за референта за материјално пословање Митрополије.

Али, недавно, круг се затворио.

Када је отац Ђоко Перишић постављен за ректора богословије "Свети Петар Цетињски" на Цетињу, Митрополит Амфилохије је Јован Пламенца поставио за главног уредника Радио Светиње.

- Имамо 16 предајника по Црној Гори, одличну чујност и још бољу слушањост. Програм емитујемо 24 сата дневно. Једна смо од најслушанијих радио станица, тако макар казују анкете, у

Црној Гори. Мислим да је за то међу најзаслужнијима Сања Радовић, наш музички уредник, асполвент на Музикој академији на Цетињу. Ускоро треба да пропишимо чујност и на Рашику облас, казао је за крај разговора Ђакон Јован Пламенак, који се и у мантији вратио својој првој љубави - новинарству.

Милан Вујовић

НЕКАДАШЊИ АКЦИЈАШИ НА СМОТРИ У БАРУ

**ОБИЉЕЖЕН ДАН
ОМЛАДИНСКИХ
РАДНИХ БРИГАДА**

Како у "добра стара времена" са сличном искром радости због поновног сусрета, прошетали су магистралом сопствене младости, некадашњи акцијаши, јунаци оног времена. На жалост, заборављени у овом данашњем. Не више млади гледали су једни у друге, са некима се тек тада упознали. Погледом тражили и оне који су негде, са стазе сопственог живота, отишли у вечноност.

Смотром бригадира симболично је обиљежен 1. април, Дан омладинских радних бригада. Ове године домаћин IV сусрета је био Бар.

Примљени су топло, како то и раде у граду под Румијом, када примају пријатеље.

Дочек на жејезничкој станици у Бару измамо је и сузе радоснице али и носталгије за временом када су километри ницади за живот генерација којима су они "магистрале њихове младости" и посветили. Радило за част подизања југословенске заставе на јарбол, за значку ударника, похвалу. Улог велики али не и раван срећи што су младаљачи занос и жуљевите руке надмашивали често и физичке могоћности...

За част града и бригаде чије су име донијели у душама, исписали и на акцијашким мајицама, ништа није било тешко.

Обрадовао их је пријем код предсједнице барске општине, Анке Војводић. Посебно, јер је указала на акцијашки допринос развоју отаџбине, вријеме у којем се радио срцем.

И сама некадашњи акцијаш, предсједница им је рекла:

Вјерујте највише желим да вас све загрлим. Јунаци многих акцијашких подвига у Бару су стигли пругом Београд - Бар, који су сами градили, која је и њихов монументални градитељски подвиг. Не мање и понос.

Жејезница Црне Горе обезбиједила им је специјални бригадирски воз. Њиме су допутоvali у Бар.

А од другог свјетског рата до данас они су били градитељи свих значајнијих путева и пруга широм Југославије. Обнављали су и градове које су рушили земљотреси, плавиле ријеке и нагризао "зуб времена".

Данас живе од тих успомена, непроцјењиве вриједности. Сањају снove који им се нису и,

ко зна, можда никада и неће остварити. Можда и због, ујверени су, неправедног негирања магистрала којима ходе и они и данашња младост.

Ипак, подсјетили су, вјерују и ујверили у значај пута који су и за њих створили.

Пут, сликовит, доступан и данашњим хроничарима, писцима историје, домаћини су смјестили и на паное изложбених украса у Дворцу краља Николе, под називом "Дане наше младости" коју је реализовао Миодраг Масоничић. Многи су се нашли на заједничким фотографијама, препознали одлика која су им красила "бригадирке", читали о успесима и похвалама. Раздрагани, ујверавали друге и себе, да се нису "пуно промјенили", јер је њихово срце младо а љубав према отаџбини иста.

- Ми смо савременици једног доба, када је било "част" бити у бригади, радити на локалним, републичким, савезним и међународним градилиштима. Били смо најбројнија популација у сопственој земљи, мада многи су старији од 12 година, рекао је Млађен Ковачевић, иницијатор сусрета некадашњих бригадира и аутор књиге "Магистрала једне младости".

Стари акцијаши били су и гости "Луке Бар", који су, како је поздрављајући их рекао, извршили директор највећег барског колектива, Миодраг Гвозденовић, такође градили и акцијаши.

Поздравио их је и Суљо Шабович, предсједник организационог одбора барских Сусрета акцијаши.

Јунаци небројених акцијашких подвига отишли су из Бара да наставе живот ткан успоменама на давне снove. Не замјерају, али жале, што неистине често опстају, па и оне о њиховом времену.

Рекли су довољења што значи наду у поновни сусрет.

А она, нада, је и једина уз жуљевите руке, са којима су се неки ожилци преселили у душу, која их држи на "акцијашком окупу".

Ко зна, можда "магистрале те младости", колико год неко хтио и не може нико затрпati.

Чак ни 1. април, њихов дан, који је стицајем околности и Дан шале.

Недељка Павловић

ЉУДИ И ДОГАЂАЈИ

ИЗ БИЉЕЖНИЦЕ РЕПОРТЕРА

МОРИЊСКИ МЛИНОВИ И СНОВИ

Марко Франић је пензионер. Као и добар дио Бокеља пензију је зарадио на мору. Више од двије деценије "навигавао" је на домаћим и страним бродовима, морима и океанима свијета. И како то и најчешће бива "сидро" је спустио тамо где се и родио. У Морињу, питомом мјесту на обали "невјесте Јадрана", помеђу Рисна и Костајнице. Од уштејевине стечене на мору саградио је лијепу кућу, недалеко од плаже у Морињу. Ње-

некашњи амбијент је сачуван готово у потпуности.

На пространим терасама и великом гувну, који су над водом, током љета се тиска свијет. Долази млади и старији који одмарaju не само у овом мјесту него и широм Боке и цијelog Приморја. Домаћа јела и пића, добра услуга, предиван амбијент су главни "кључи" за добар посао током љетње сезоне. Управо овај ресторан оживи Морињ током љета, али ради и у зимском периоду. На јеловнику је шездесет јела и сто врста вина. И још се није додгило да нема онога што је уписано у јеловник и винске карте. "Ћатовића млини" су лани на Новосадском сајму проглашени за шампиона квалитета, нешто раније су понијели SACENOVU награду а биће, вјерују домаћини, и нових признања.

- Показали смо да се и у малом мјесту може радiti као и у неком центру. Основно је понудити нешто добро, у амбијенту који је занимљив и поштовати госта. Кадар је веома битан: ја и зими држим овдје дранаest људи, иако баш послала нема. Ваља да су на окупу, да је објект увијек отворен. У сезони "екипа" је наравио појачана знатно. А како радимо показује књига утисака, још више гости који се увијек враћају - вели Лазар Ђатовић.

Морињ је солидно повезан са свијетом. Магистрални пут, који је поједно изграђен кроз Боку, пролази баш кроз ово мјесто. У непосредној близини су Каменари, једна од двије станице за трајекте који скраћују пут око Бококоторског залива. У најскорије вијеме ће Морињ добити још једну везу са свијетом. Тик изнад овог мјesta ових дана одјекују мине - немири никшићких "Боксита" пробијају тунел за нову саобраћајницу која ће повезивати ово мјесто са Никшићем. И даље са Босном и Херцеговином.

ВОДА

Морињ, рекло би се, лежи на води. Но, током љета има - жеђи. Вода око "Ћатовића млина", која је у нивој мора, љети засланя, пресахну и облизни извори. - Воде има у околини, има и подземних вода. Ја сам се тиме малу бавио, а то су потврдили и стручњаци који су прије три деценије овдје испитивали терен. Требало би мало више порадити на томе и било би доволно воде не само за око 300 становника колико их је овдје, него и за све гости током љета. Ја сам воду за своју кућу пронашао ту, на двадесетак метара од свог дома - прича Мрако Франић.

Ваљда ће и тим путем стићи нешто добро - нада се Мрако Франић, наш водич кроз Морињ. - Можда неки нови инвеститори, који ће наћи интереса да овдје уложе. Мјештани, показало је то вријеме, мало шта могу сами да учине. Али ту су лијепе старе куће које се могу адаптирати у туристичке објekte, плацеви, прекрасна обала.

Доњи Морињ, онај уз саму обалу се нада. Горњи, пак не очекује скоро неке промјене. Повисоко над морем, у старијим кућама је свега неколико старажаких домаћинстава. Његови мјештани су се још раније примакли мору, добар дио њих је нашао посао у другим мјестима Боке, али и ван ових простора. И наравно, нове домове.

С.Ш. Грегорић

IN MEMORIAM

Мато Јелушић спада у оне личности за којима се искрено и дубоко жали. Многи су уздрхтили због његове преране смрти, због гubitka nanijetog његовој дивној породици и родбини, због пријатељске тuge, због недостатка коју је осјетити Будва као ло-калина заједница...

Мато Јелушић је рођен 6. децембра 1953. године у Котору, као прво дијете Красоја и Данице Јелушић. Џетињство и младост је провео у Старом Граду - Будви. По начину живота и по привржености завијају био је и остао аутентични Будванин.

У аналима будванске основне школе и котарске гимназије остаће забиљежен као један од најбољих ћака. Памтим га као бријантног студента Одељења за социологију Филозофског факултета у Београду. Прије неколико дана сам у властитој "архиви" нашао индекс Мата Јелушића (брож 1997/72) као постдипломца социологије. Пошто је дипломирао социологију, запослио се у Заводу за проучавање социјалних проблема у Београду. Прекинуо је успјешно започету београдску каријеру и са Боженом, гимназијском љубављу и супругом, потражио посао и срећу у Будви. Запослио се у тада просперитетном будванском предузећу "Зета филм". Снашао се и на новом посулу и стекао бројне пријатеље и познаннике међу "филмџијама". Али, праву срећу је нашао у окриљу своје сјајне породице којој је био без

остатка посвећен. Пошто су изродили троје лијепе и паметне ћеце и након личног преиспитивања - куда и како даље - одлучио је да напусти "свијет филма" и да оснује сопствену firmu "Аргонaut". Ова фирма није била само продавница рибо-опреме на старобудванском Тргу палми већ и омиљено свратиште и својеврсна мисаона радионица; за право била је регистрована и за истраживачку дјелатност и издаваштво. Назив фирмe "Аргонaut" није случајно изабран. Он симболизује подучавање, освјештавање, изумирање слободе и демократије. Богиња Атина је имала обичај да подучава смртнике разним вјештинама. Она је давала упутства Аргу градитељу брода Аргу којим су Јасон и његови другови ишли у потрагу за златним руном. Због тога и других дјела Атина је поштovana као проналазач. Мато Јелушић је имао снажан аргонавутски порив у смислу потребе да проучи будванску друштвену стварност.

Мато Јелушић је хтио да материјално осигура своју ужу и ширу породицу, с једне, и да створи простор за интелектуалну активност, с друге стране. Изашао се у тада просперитетном будванском предузећу "Зета филм". Снашао се и на новом посулу и стекао бројне пријатеље и познаннике међу "филмџијама". Али, праву срећу је нашао у окриљу своје сјајне породице којој је издао "Аргонaut": Како је Будва сањала

МАТО К. ЈЕЛУШИЋ

1953 - 2003.

Медијеран, чији су аутори Божена и Мато Јелушић, и "Ко оглучује у Будви" коју су написали Мато Јелушић и Сретен Вујовић.

Прву књигу су Јелушићи посветили Будви - "граду, којег више нема". Као врсни аналитичари и хроничари упознали су нас са начином живота старе Будве на основу њеног јеловника, односно онога што је њени житељи износили на трпезу. Показали су, поред остalog, да "вино, маслиново уље, хљеб и риба" нијесу симболички принципи преживљавања већ најјешћа стварност.

Све сем рибе, давала је околна земља. Ради рибе требало се отиснути на море. Отуда код Будве онај и визуелно јаки залет ка мору који само наизглед приједи да раскине све везе са копном и да заплови као нови Арго, са неким новим Аргонautима". Ова занимљива књига је резултат даровитости тандема Јелушић. У њој је на непоновљив начин исказана љубав према завијају и интересовање за свакодневни живот као дио културног наслеђа.

Друга књига је, такође, посвећена Будви, овога пута као "граду истјераном из себе", а то значи савременој Будви, туристификованој, стихијно и плански урбанизованој, мјесту у којем не постоји доволно бриге о јавном добру, изложеном неодрживом расту и развоју... Аналiza i distribucijsku dрушtevne moći u budvanskoj opštini, autori su pokazali da građani nisu aktori koji donose dрушtevno značajne odluke već da to radje partijski čelnici vinski strančarevo. Budva koja je nekad "sašala Mediteran" sada "saša Evropu". Da bi joj se ova san ostvario, poruka je kњиге "Ко оглучује у Будви" Мато Јелушић је тешко обolio, али је упркос томе окончали посао. Божена и Мато су сложно и смјело одлучили да се заједно боре против опаке болести. Многи могу да посвједоче да су предузели све што је било неопходно да би Мато што дуже био са својом породицом. Охрабриван од страже супруге и пријатеља Мато Јелушић је готово до посљедњег даха ради на свом трећем пројекту - монографiji o Živku Nikoliću, нашем угледном filmskom režisoru. Хтио је да још једним интелектуалним подухватом одложи и превари смрт, али је подмукла болест надвлађала. Био је у зрејим годинама и пред бројним интелектуалним изазовима које је хтио да одговори.

Био је сложена и занимљива личност, која није могла да одоли свим искушењима, али је због тога повређивао понајвише себе, а за друге је успијевао да сачува оно што је у њему било најбоље и најљепше. Навију сјећања на неизборавне тренутке пријатељства, када је разговор с Матом био "души посластица", када смо уз чашу дижали у породичним светковинама, када смо ишли на рибање, када смо се трудили да ваљано урадимо заједнички посао, када смо дјелили проблеме и страховања, када ми је више давао него што сам могао да му узвратим...

Кад се мора умријети било би добро, како народ каже, да то буде "по реду". Будући да сам од Мата Јелушића старији седам година најјесам слути да ћу ја њему писати некролог. Нјесам могао да му дођем на сахрану јер сам се разбolio. Зато, на крају, успомени на Мата Јелушића посвећујем сљедеће стихове Ане Ахматове:

"Као да чујем лас из далека,
Аколо ничеј и никој, зацело,
Нек ири земља буде мека
Иде положиће његово тело.
Ни гранаш, ни жалосна цва
Праху му неће дати сену.
Само ће већири из заливе
Да ћа оплачу, шту да скрену."

Сретен Вујовић

ОПРОШТАЈНО СЛОВО

Ако би у овом непроболном часу у једној ријечи требало исказати суштину пребогате Матове личности, онда би та ријеч била Доброта, којој је несебично служио из свога посљедњег часа. Увећавати Доброту према ближњему и Другом и тиме се непrekidno супротстављати злу у нама и у друштву (упркос томе што је Доброта у односу на зло привидно увијек на губитку), била је порука руководитеља његовог мишљења и дјелања од његових најранијих година.

И управо је та Доброта, које без Љубави не може бити, још од стarih Хелена, она што је непропадљivo и надврсено и што отуда у вјечности наставља да траје. Стога, како је написано, осјећати и рећи некоме из дубине срца: "Волим те", исто је што и казати му: "Ти никада нећеш умриjeti".

До краја предан таквом љубављу породици (коју је, био сам томе свједок, свагда сакрално узносio), својој Божени и својој дјеци: Вадимиро, Јелени и Јани, као да је у тешкој болести придао љубави и доброти још једну вриједност без које праве љубави и не може бити: сопствenu жртву до краja. И заиста је у данима болести био као онај ко према Апостолу, са својом љубављу дуго трпи, ко се не срди, ко прашта и не мисли о злу.

Један наш професор филозофије, кога смо заједно у годинама београдских студија слушали у Капетан Мишићном здању Филозофског факултета у Београду, а који је, попут Мата прерано онкочно своје земаљско бивствовање, записао је: Тело ће постепено слабити, лира ће губити чврстину и звучност, музика ће једног дана престати. Могу донекле одлагати тај час, али он мора доћи. Против ове силе, дакле, не могу учинити шта. Али зашто би ме ова немоћ спречавала да свој живот достојно проживим? И не само то, мудрост ми налаже да свој живот достојно довршим...

Управо тако, у најтежем изазову неизјечиве болести, Мато се показао као човјек који судбини одолијева, јер је храбро прихватио патњу и њој упркос томе што је до тада већ имао. Уистину, као да се на његову остварену личност до краja односila библиjska порука коју налазимо у повијести о страдалном Јову, кога је у данима сопствене патње морао најдубље доживјети: "У гроб ћеш лећи када будеш зрео - као што се спнопови доносе када је за то вријеме" (Јов 5, 26). Сада Мато одлази својим родитељима и нашим прецима који су као и ми у овом часу, увјeren сам, тугом испуњeni: тугом што Мато није више са нама али и са радошћу што је, у свом земаљском бивству, до краja испунио узвиšени смисао онога што значи бити човјек у највишem значењu te данас најчешћe заборављене ријечи.

У томе је његова болест, упркос свему, имала и посебан смисао у коме је он, "идући ка часу који је само донекле могао одложити", потврдио и умножио све оне вриједности које је до тада већ имао. Уистинu, као да се на његову остварену личност до краja односila библиjska порука коју налазимо у повијести о страдалном Јову, кога је у данима сопствене патње морао најдубље доживјети: "У гроб ћеш лећи када будеш зрео - као што се спнопови доносе када је за то вријемe" (Јов 5, 26). Сада Мато одлази својим родитељима и нашим прецима који су као и ми у овом часу, увјeren сам, тугом испуњeni: тугом што Мато није више са нама али и са радошћу што је, у свом земаљском бивству, до краja испунио узвиšени смисао онога што значи бити човјек у највишem значењu te данас најчешћe заборављене ријечи.

Синиша Јелушић

ри. Имао је пуно идеја и планова. Планирао је, између остalog, да формира локални центар за испитивање јавног мнијењ

ЉУДИ И ДОГАЂАЈИ

Јужном страном
дана
автор:
САВО ТРЕГОВИЋ

КРИМИНАЛЦИ ИЗ ОБДАНИШТА И БОСОНОГО ВРИЈЕМЕ

Дејана Мијача сам срео овог априла у старом хотелу "Вардар". Обојица смо се ту нашли поради будућег изгледа наших телевизијских кућа, о чemu ја, иначе, мало знам. Но, познати редитељ, који је доста тога доброг реализовао на будванском фестивалу Град тетар, и који је у РТС унио доста новог и квалитетног, што значи да се сопливно разумије и у тај посао, чини ми се најбоље искри када размишља на опште теме. Љубав и мржња, најчешће изговаране именице, стваре, излизане од употребе, тако важне, готово пресудне. Покрећу ли свијет, или...

- Не негирам љубав, смијеши се готово дјечачки мирни стваралац. Кажем само да је љубав нешто индивидуално, да се тиче само онога који воли. Мржњу стално сриједимо око себе, она је нешто што за разлику од љубави, уједињује на разним нивоима, са разним потребама, без икаквог понирања у личност појединца. Зато је ефикаснија и присутнија.

2.

"На свашта човјека ћаво наведе, а најлакше на ружно", каже Лалић у "Лелејској гори". Је ли мржња ћаволово одијело? Је ли ћаво неко посебно биће или само сијенка зала што су стигла, или што тек наилазе и пријете издалека? Сигуран сам у ово: оно чега сам се највише плашио у животу је мржња коју сам читao на лицима око себе. Тај страх није подразумјевао да ће они мени нешто лоше направити, него да ће се мржња на једном ступњу ујединити, порасти, кренути иза брда, низводно и узводно, надолазити у таласима... А онда...

3.

Крвари, пуш се и гори. И на платну и на јави, објашњава своје слике мом пријатељу Горану Чворовићу, познати париски сликар Владимир Величковић. Код мене су се стварност и слике толико поистovjetile da не знаш гледаш ли то платна, новинске странице или телевизијски дневник.

Злих је изгледа више него добрих, но нисам открио Америку. Увјeren сам да је дубоко у праву Владо Величковић: и сликање је, као уостalom и писање, уствари преписивање живота. Свака част машти, али су призори око нас маштовити.

4.

Новине су нам и даље пуне криминала. И ухапшених криминалаца. Да се одмах разумијемо: све

се дешава мало подаље од нас у другој држави, чланци. А Американци весели, који такође с овом пошасти имају невоља, обрнули то с друге, научне стране. Злочин се, веле носи у генима, криминогено понашање је наследни фактор. Будуће криминалце Американци ће, откривати у раном дјеčinstvu, можда још у вртићима.

Није ми јасно само како ће ту тамну страну новorođenih замјенити анђeoskim milosrđem. О томе, бар за сада, ћуте. А код нас криминалци сазијевају брзо, зачас из обданишта крену у невале послове.

5.

Има везе с овим малопređašnjim. Афоризам недjeљe, предuskrišnje, лjeta gospodnje 2003. glasi: Kod nas stvari dođu na pravo mjesto, tek kad izmaknu kontrolu. Autor je Borislav Mitrövić, meni nepoznati satiričar.

6.

У Будви је овог априла на кратко боравила Душка Косовић. Жена чији су стихови налици тишини, није одржала пjesničko вече, није присуствовала никаквом књижевном окружном столу, није уопште имала овде неки списательски посао. Имала је невоља с повратком кући, негdje у Србију. Пошто сам јој помогао око карте, поклонила ми је "Црне корице". А међу них је угurala и ово:

Ноћи су кумовале данима

Године биле бабице деценијама

Вrijeme je za nove ципле и жуљeve.

Босоного неко вријеме њено. А и моје, богами. Но, прихватио сам поруку пjesnika: нека живи!

7.

У полемику о језику уključio се и књижевник Жарко Команин. Кључ је страшне црногорске драме, каже он, у затрављеној истини. Дубоко у земљу је закопана истина о грађанској рату, нацији, вјери и језику. Тако се данас два рођена брата изјашњавају као припадници двију нација, сада и два језика. Црногорци, каже Команин, не носе Његоша, него Његош носи и држи Црногорце и њихов језик. Његошев живи, вјечни дух и пламен, ради и кад Срби сви и свуда, спавају.

8.

Никад сушнији април. Они што се прогнозом временском баве дугорочно су видjeli да слиједи дugo и сушно лјето. Коле весели се снебива и понавља: кад ће киша,

kad ће киша... ? Као да излази на испуцале њиве.

- Кишу воли ко копа и оре, прочитао сам негdje, поодавno.

9.

Необузданi тореадор свјетске књижевности знао је и за – платонску љубав. Пронађено је, наиме, недавно тридесетак необјављених писама које је измеđu 1949. и 1959. године Ернест Хемингвеј слao филмској звијезди Марлен Дитрих. Марија Рива, кћерка славне глумице, поклонила је писма библиотеци и музеју у Бостону. Писма ће по жељи наследника остати запечаћена још четири године, али понешто од садржаја је већ процурељо у јавност. Велики писац и дива су изгледа похрањивали илузију о љубавној причи. Никада, међутim, нису били љубавници, тврde амерички истраживачи. Писао јој је рано изјутра, када се сиромашни, војници и морнари буде по навици, да не би била усамљена. Звала га је "папа" иако је међу њима разлика била само двије године. Писао јој је са својим бројним путештвија по егзотичним крајевима свијета. Постојао је јак еротски набој, али све је прошло без – додира.

Страсни нобеловац, по жељio је да осваја забрањено, као да га је забрањено освајати. Можда је и у овом случају постојalo то, могућe је и другачије. Као рецимо у оним највним пjesnicama: љубав је најљепша док се чекa... Једно је, међutim, извješnno: када се отпеча-te и нађу међu корицама књige, та писма ћe свакako бити узбудљivo штivo. И нови прилог ве-likom опусу раскошнog приповjedaca.

10.

Новинари често пријeгавaju, kada разговарају с онима који су у животу успjeli, једном стереotipu, који је већ dосадан и запара у тексту "kада bi ponovo bili u prijiliци da počinjete život, da li bi ste istom stazom...?" Mirni slikar i likovni pedagog Filip Janković, kojega sam upoznao срединom шездесетих у Никшићu и за некoliko godina s njim izmijenjaо свега десетак rečenica, na takvo запитkivanje ovih dana odgovara: "bio bih uzneniran i uplašen da li se od toga može živjeti".

11.

Ни коријење више не можемо јести јер смо и њих испуčivali, вели ту скоро један, којему афоризми idu od ruke.

СВЈЕТСКИ ДАН ЗДРАВЉА ОБИЉЕЖЕН У БУДВИ ВЕЛИКОМ АКЦИЈОМ ДАВАЊА КРВИ

Поводом Свјетског дана здравља 7. априла и дана средње школе "Данило Киш", Друштво добровољних давалаца крви из Будви организовало је 11. априла веома uspješnu akciju давања крви у којој је 136 људи дало драгоцену течност која живот значи. Ову akciju спровела је Служба за трансфузију крви Клиничког центра Црне Горе из Подгорице, а посебну хуманост и солидарност показали су 49 чланова Друштва добровољних давалаца крви Фармацеутско-хемијске индустрије "Здравље" из Лесковца који то чине већ dvije godine у Будви, као и 40 maturantata средње школе "Данило Киш" који су у овој akciji prvi put dali krv. Porед добровољних давалаца крви из Budve i Leskovca krv su u ovoj akciji dali i dobrevoljni даваоци крви из Бара, Tivta, Подгорице, Жабљака, Trebića i Čačka, па је и ово био dokaz da humanizam i solidarnost ne pozna graniču.

Dlelegacije dруштva добровољних давалаца крви из Budve i Leskovca primila je i захvalila na dobrotvinstvu Vesna Radunovic, predsjednik opštine Budva, a u popodnevnim satima u hotelu "Branisavlje-Montenegro" u Bečićima u prisustvu svih učesnika ove akcije i velikog broja gostiju obavežen je čin bratimljevanja i potpisivanje Povelje o bratimljevanju dруштva добровољnih давалаца kрvi iz Budve i farmačeutsko-hemiske industrije "Zdravlje" iz Leskovca.

- Izuzetno sam sprećan što se saradnja sa našim prijateljima iz Leskovca završila bratimljevanjem, a naša braća koja su specijalno došla ovom prilikom, pokazala su i ovom prilikom svoju humanost i užavavanje jer je njih 49 dalo krv. To moramo cijeniti i pamtit - kazao je između ostalog Rade Pima, predsjednik Dруштva добровољних давалаца kрvi iz Budve nakon potpisivanja Povelje o bratimljevanju.

Slične riječi radovača činom bratimljevanja izražao je i Dragana Morozan, predsjednik dруштva добровољnih давалаца kрvi "Zdravlje" ističući da je radovača veće ako je krv koju su dali i ovom prilikom nekomu pomogla ili pak i spasila život.

Svečanosti bratimljevanja prisutstvovao je i dr Asim Dizdarović, predsjednik republičkog odbora Crvenog krsta Crne Gore.

- Plemenitost je osnova prata čovjekovog karaktera, a ako je ona izravljena daričavanjem samog себе, onda je ta plemenitost vječita i živi u svakom od vas i svakom humanom čovjeku. Čin dobrotvinstva dobrevoljnih давалаца kрvi iz Budve i drugih gradova Crne Gore, Srbije i Republike Crne Gore.

ХУМАНИЗАМ,
СОЛИДАРНОСТ,
ДОБРОЧИНСТВО,
ПЛЕМЕНИТОСТ

● Krv dalo 136 људи, a drushtvo dobrevoljnih давалаца kрvi Budve i "Zdravlje" iz Leskovca akciju obilježili bratimljevanjem

laца kрvi vječito živi u srđima onih људi kojima ste pomogli - kazao je između ostalog Dizdarović čestitajući bratimljevanju dруштva kрvi iz Budve i Leskovca.

Izražavajući zadovoljstvo što priпадa porodici naјhumanijih људi na svijetu, kojima je cilj da pomognu људima u nevolji daždući svoju krv, Dragana Stevanović iz Leskovca, koji je krv da više od 30 puta, istakao je da se na dружењu koje organizованo povodom bratimljevanja osjeća mnogo lijepono, kao među svojim nađrakima.

Na svečanosti je bilo i 40 maturantata средњe школе "Daniilo Kiš" који су tog dana na nađboji начин положили испit iz hUMANOSTI i dobrotvinstva, a obraćajući se prisutnima u ime njih Marija Ženović je kazala da se svi oni raduju što su u ovoj hUMANOJ akciji dali svoj skroman doprinos.

Dobrota je veliko zdravje poruci Rajko Jolicic, poznati dobrevoljni давалац kрvi i pjesnik za nađmlađe iz Bara, dok je Ljubo Popović iz Tivta rekao da za ljubav, muziku i dobrevoljno davaoce krvu nema graniča.

Druženje i zabava dobrevoljnih давалаца kрvi i njihovih gostiju i prijatelja trajalo je tog dana do kasno u noć, dokazujući i ovog puta da priпадaju porodici naјhumanijih љudi na svijetu.

Pobratimi iz Leskovca boravili su ovom prilikom u Budvi četiri dana, obišli Bar, Ulcinj, Kotor i Cetinje i, kako rekose, otputovali sa nađeljštim uspomenama na nezaboravne susepte i druženje sa prijateljima iz Budve i drugih gradova Crne Gore, Srbije i Republike Crne Gore.

Ranko Pavicevic

ВЕЉКО МИТРОВИЋ ПИСМОМ ПРЕДСЈЕДНИКУ ВЛАДЕ МИЛУ ЂУКАНОВИЋУ
НАСТАВИО „РАТ“ ПРОТИВ СВИХ КОЈИ НЕ РАЗУМИЈУ И НЕ ПРИХВАТАЈУ
ЊЕГОВУ ПОНУДУ ЗА ПРЕПОРОД И НАПРЕДАК ЦРНЕ ГОРЕЗАШТО ЈЕ
ЈЕДИНИ ОДГОВОР
- ЂУТАЊЕ ?

- Dужност i обавезa сваког истинскog rodoljuba je da se bori svim svojim bježem za dobribit i sreću svog naroda a u granicama svog znača i moći. Pošto je moje značje i moj veće nego vježte čitave nauke zajedno, koju Bi slušate, to Vas molim da me hitno provjerite i koristite da dobribit svoga naroda - piše Veљko Mitrović na početku svog pisma predsjedniku Vladu PČG Milu Ђukanoviću i ističe da nudi čitavoj Crnoj Gori preporod kakav se ni u novimima ne može zamisliti i kakav ne može ponuditi čitava naša zvanična nauka zato što je stvarno "sakata i slijeda".

Podsjećajući premijera Ђukanovića da mu i on "duguje odgovor" obećan na javnoj triбинi u Danilovgradu prije nekoliko godina, Mitrović naglašava da je nešvastljivo da se na sve њegove ponude i zahtjeve državnim organima i rukovodiocima odgovara čutaњem, a čutaњe je "nađmočnije oružje zla".

- Mislio sam da Vam nikad više ne pišem, ali kad sam čuo vaš govor u Skupštini i Mavorićevo izjavu da "Vlada mora biti efikasnija i otvorena za svakog čovjeka" koji može da pomogne Crnoj Gori" odlučio sam da Vam se ponovo obratim i provjerim da li govorite istinu i da li želite dobro i napredak Crnoj Gori koji Vam ja javno nudim godinama - navodi u svom pismu Mitrović i naglašava da on nudi što niko drugi u svijetu ne može ponuditi i uraditi, te da je ovo poslednja prilika za ispravljanje svih grešaka.

Mitrović u pismu premijeru Ђukanoviću insistira da se odmah donese zakon kojim će se propisati da se prije gradnje mora ispitati teren i tako će se spasiti hvaljde ljudi koji nedjeku stradaju. Radiestezisti osjećaju te silje u prirodi, ali, kako ističe Mitrović, na nauku ni vlast to ne признаju. Mnoge su kuće "iskopane" zato što su u geolagogenim zonama. U tim zonama su i mnogi novi stambeni objekti, u njima ljudi obično umiru od raka i boluju razne bolesti "jer u tim kućama ne može niko biti normalan i zdrav".

- Zato Vas molim da mi, ako volite svoj narod, omogućite da to i javno dokajem. Interesantno je da za ove sile znaju i arhitekti iz Ministarstva i većina drugih koji su me zvali лично da im pregledam kuće i stanove kao i veliki broj ljudi širom čitave bivše Jugoslavije,

ИНИЦИЈАТИВЕ

ОСНОВИ СТРАТЕГИЈЕ ОЧУВАЊА НАСЉЕЂА И

Грбље је област у Боки Которској, између три града: Котора, Будве и Тивта. Припада већим дијелом општини Котор, а мањим општини Будва. Некада је захватао и дјелове данашње општине Тиват. Вјековима је пренозната (историјска) цјелина.

Површине је око 95 km² а надморске висине до око 1000 m на падинама Ловћена.

Претежно је брдовит крај са великом пољем из два дијела (Мрчево и Солијотско поље) у средини и неколико мањих поља и подзиданих пољопривредних површина на падинама.

Доњи Грбље већином крашки, обрастао медитеранском макијом и безводан, а Горњи Грбље обрастао приморском шумом и са више извора и потока.

Обала Грбља је око 20 km дугачка, са већином каменита и неизграђена, са једном великим плајском Јаз (2 km) и неколико мањих у увалама, са клифовима и рибарском луком Бигрова.

Традиционално сеоско грађевинство у 20 стапи села и пет заселака страдало је у потресу 1979. године. Села су углавном напуштена, а нека су обновом девастирана. Нова насеља у пољу су: Сутвара Доња, Радановићи и Ласта Грабљска. Неплански су грађена, поготово послије потresa, па немају карактеристике ни села ни града.

У Грбљу постоје 62 цркве и црквишта и један живи Манастир Подластва, забориште и сабориште Грабљана кроз вјекове. Такође су јако страдале у потресу 1979. године. Напорима мјештана и приложника значајни дио храмова је обновљан или се обновљава.

Ријетко је насељен са великим просторима нетакнуте природе. У њему живи око 3500 сталних становника. Око 1000 Грбљана станују у градовима и мјестима Боке, у Грбљу посједују имовину и често бораве. Старосна, полна и образовна структура је у пројекти Боке.

Грбље је до половине 20. вијека био изразито пољопривредна област. Некада је био житница Боке па је називан и Жупа.

Власништво над земљом и капиталом је претежно приватно, а дијелом друштвено односно државно.

Главни извор прихода мјештана су већином мали приходи од рада, претежно у приватном сектору (често повременог и при временог) и од „сиве“ економије, а дијелом од рада у друштвеном односно државном градовима и мјестима.

Улазак државне заједнице Србије и Црне Горе у Европску

унију представљаје и за овај крај велики помак напријед. Очекује се све већи значај Грбља у регији Боке Которске, као и већи значај регије Боке Которске у широј регији. Заједничко дјеловање („умекшавање граница“) општина Боке Которске - Котора, Херцег Новог, Будве и Тивта - је неминовност и највећа потреба.

Географске карактеристике подручја Грбља, измјениће се, у извесној мjeri, ПОДНОШЉИВОМ ИЗГРАДЊОМ (РАЗВОЈЕМ) постојећих и нових насеља и центара (паркова), инфраструктуре (путеви, маријне, пристаништа, акумулације воде...), привреде (пољопривреда, привредно-пословне зоне и активности).

ОЧУВАНО НАСЉЕЂЕ И ОДРЖИВИ (ГРАЈНИ) РАЗВОЈ ГРБЉА значи(ће):

- Очување - заштиту, обнову, унапређење - и развој (осебеношти) живота и подручја: становништва, духовности, културе, просвете, дogađања, спорта, забаве, привреде, градитељства, амбијента - природе, животне околине

- Подизање и подизање новог грађанско учествовања, образовања, права, информисања и надзора, грађанске одговорности, добровољности, солидарности, културе, свијести и сајести

- Учествовање дијаспоре, заинтересованих и пријатеља Грбља

- Сарадња и заједничко дјеловање са окружењем - сусједним обlastima, локalnim (само)управама, регијом, Републиком, Државном заједницом, институцијама, организацијама и појединцима

- Заштиту, обнову и унапређење старих СЕЛА и заселака и унешен нови живот и намјена

- Урбанизацију постојећих нових насеља у пољу - уређење у складу са амбијенталним вриједностима

- Изградњу ТУРИСТИЧКИХ насеља у приобалном појасу

- Изградњу центара (паркова): ПРИВРЕДНО-ПОСЛОВНОГ, ОБРАЗОВНОГ, НАУЧНОГ и КУЛТУРНО-УМЈЕТНICKOG

- ЗНАЧАЈНО повећање броја становника (можда и десетоструко до краја 21. вијека), зависно од брзине развоja привреде, инфраструктуре, насељавањем, првенstveno, radno sposobnog i образovanog становništva, a time i smanjavanje prosječne starosti становništva. Veći broj povremenih i pravremenih posjetilaca (turiisti, zaposleni i dr. sa prebivalištem van Grbљa)

- Претежно приватно власни-

штво над земљом, капиталом, а дијелom локalno i државno

- Da ћe главni izvor prihoda становništva biti većinom prihoda od rada i imovine u ПРИВАТНОМ секторu: turizam, пољoprivreda, trgovina, поморstvo, грађevinarstvo, ribarstvo, saobraćaj, finansije, visoka tehnologija, institucije, образovanje, zdravstvo, nauka itd, kao i prihoda od rada u ДРЖАВНОМ секторu: управа, (javna) предузећа i institucije, образovanje, zdravstvo, nauka ...

МЈЕСНА САМОУПРАВА ОРГАНИЗОВАЊЕ У СИСТЕМУ ВЛАСТИ (УПРАВЕ)

Некада је Грбље био општина, а данас је издјељен у седам мјесних заједница (шест у општини Котор и једна у општини Будва), организованих од 2001. године у Савјет мјесних заједница Грбља.

Предстоји организовање у ЈЕДНУ МЈЕСНУ САМОУПРАВУ (заједницу) ГРБЉА. Организација и овлађење мјесне самоуправе (MC) ћe се дефинисати Законом и dr. прописима из области локalne самоuprave, usklajenih sa standardima, propisima i praksom Evropske Уније odi razvijenog svijeta. Pretpostavke za (dobre) организовање i dјelovaњe MC su:

- MC има Статут

- Правно је лице i посједује материјalna i nematerijalna dobra - imovinu od interesa za selo

- Djeluje na teritoriji sela (sјediste u selu)

- Циљ је заштита interesa sela, очувањe насеља (заштита, обnova, унапређење), одрживi разvoj i унапређeњe животa sela

- Чланovi su duše koje to žele (starosjediovi - koji potiču iz sela, žive u selu, prijatelji sela ili imaju interese - imovinu u selu)

- Tiјela su Zbor seoski (Sкупština), Главар sela (Predsjednik), Управа, Надзор i другa тјела

- Zbor seoski se odružava najmaњe jednom godišnje

- Главар sela je ujedno predsjednik i Zbora seoskog i Управе - bisa se neposredno

- Daјe predstavnika u Сенат Zbora grbalskog

За ГРБЉА основањe се НВО "ПОДЛАСТВА - ЗБОР ГРБЉА-СКИ", са sljeđeñim svojstvima:

- НВО има Статут

- Правно је лице i посједuјe материјalna i nematerijalna dobra - imovinu od interesa za Grbљe

- Djeluje na teritoriji цijelog Grbљa (bez obzira na opštinske mehe)

- Djelokrug rada MC je (javno) zaštitno, очувањe насељa (zаштita, obnova, unapređeњe), održivi razvoj, nadzor i upravljanje materijalnim i nematerijalnim dobrima (prostora) Grbљa (stanovništvo - interesi, socijalna, духовност, kultura, nauka, просветa, priroda, ekologija, graditeljstvo, prostorno i urbanističko planiranje, upravljanje i nadzor, infrastrukturna, priroda, medija)

- Сједишte MC je u Sutvari (sјediste nekadašnje Opštine grbalske)

- Tiјela MC su Sкупština ili Zbor MC, Предsjednik MC, Управа MC, Надзор MC i другa тјела

- Mandat tiјela MC je четири godine

- Скупština ili Zbor MC se odružava po potrebi

- Предsjednik MC je ujedno Предsjednik Sкупštine ili

Збора MC и Управе MC - bisa se neposredno

- Предsjednik MC bira своје сараднике (Управу MC).

ГРАЂАНСКО (НЕВЛАДИНО) ОРГАНИЗОВАЊЕ

Данас у Грбљу djeluju: Друштво за обнову Манастира Подластва (очувањe насељa i одрживi разvoj), Еколошко друштво (заштita приrodne i животne средine), Удружењe пољoprivrednika (обновa i odruživo разvoju poљoprivredy), Омладinski фудбалски клуб Грабља" (развој amateurskog sporta), Пјевачko друштво (kulturno djelovanje) ...

У грађанској секторu непосредno слjedi reorganizovanje, oslođeno na tradiciju i uskljeno sa savremenim građanskim (nevladinim) organizovanjem.

За свако СЕЛО основањe се nevladina organizacija - удружењe (NBO), sa sljedeñim svojstvima:

- NBO има Статут

- Правно је лице i посједuјe материјalna i nematerijalna dobra - imovinu od interesa za selo

- Djeluje na teritoriji sela (sјediste u selu)

- Циљ је заштita interesa sela, очувањe насељa (zаштita, obnova, unapređeњe), održivi razvoj i унапређeњe животa sela

- Чланovi su duše koje to žele (starosjediovi - koji potiču iz sela, žive u selu, prijatelji sela ili imaju interese - imovinu u selu)

- Tiјela su Zbor seoski (Sкупština), Главар sela (Predsjednik), Управа, Надзор i другa тјела

- Zbor seoski se odružava najmaњe jednom godišnje

- Главар sela je ujedno predsjednik i Zbora seoskog i Управе - bisa se neposredno

- Daјe predstavnika u Сенат Zbora grbalskog

За ГРБЉА основањe се НВО "ПОДЛАСТВА - ЗБОР ГРБЉА-СКИ", са sljeđeñim svojstvima:

- NBO има Статут

- Правно је лице i посједuјe материјalna i nematerijalna dobra - imovinu od interesa za Grbљe

- Djeluje na teritoriji цijelog Grbљa (bez obzira na opštinske mehe)

- Сједишte je u Manaстиру Podlaštva

- Циљ је заштita interesa, очувањe насељa (apštita, obnova, unapređeњe), održivi razvoj i унапређeњe животa Grbљa

- Чланovi su duše koje to žele

(starosjediovi - koji potiču iz Grbљa, žive u Grbљu, prijatelji Grbљa ili imaju interese - imovinu u Grbљu)

- Члановима se uručuje Gramata grbalska

- Djeluje učesničem u javnom zaštuju, очuvaњu насељa, održivom razvoju, nadzoru i upravljanju materijalnim i nematerijalnim dobrima (prostora) Grbљa (stanovništvo, духовност, kultura, nauka, просветa, природа, ekologija, graditeljstvo, prostorno i urbanističko planiranje, инфраструктура, привreda)

- Tiјela su Zbor (Sкупština), Сенат (Управа), Надзор и dr. тјела

- Сенат чине представници svih 20 sela, starijina Manaстиra Podlaštva i посебno za službeni za Grbљe

- Zbor se odružava godišnje na Mali Gospođindan (Слава Grbљa) i по потребi

- Предsjednik NBO је ujedno predsjednik i Zbora i Сената - bisa se neposredno

- NBO може da има подružnici, своje predstavnike (konzule) van Grbљa i fondove (fondacije)

Главна (кровна) грађанска организација у Grbљu biće "Подластва - Zbor grbalski", a u области духовност, kultura, nauka, просветa, образovanje, планирање, управљање, надзор, јавно заступање, социјala, забава... djelovanje:

- Fond(ација) "Задужбина Mанастира Подластва" (transfor-misanje Društva za obnovu Manaстиra Podlaštva)

- Pjevačko dруштво "Grbљa"

- Eколошко dруштво "Grbљa"

- seoske i druge organizacije.

U oblasti (obnove i održivog razvoja) privrede vodeći ulogu će imati Privredno dруштvo (komora) Grbљa, затim

- Udržanje poљoprivrednika Grbљa

-

ИНИЦИЈАТИВЕ

ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРБЉА

ПРИВРЕДНО-ПОСЛОВНИ (БОКЕШКИ) ЦЕНТАР (ПАРК) (прширене Привредне (индустријска) зона Котора)

РЕГИОНАЛНИ (БОКЕШКИ) МЕДИЦИНСКИ ЦЕНТАР (ПАРК) већ је предвиђен у подножју села Кавач. Амбуланте разних нивоа услуга у склопу центара (паркова) и већих насеља (туристичких и др.)

ПРИВРЕДА

Данас се у Грбљу не истиче доминантна грана привреде, због лошег стања привреде.

Будућност Грбља, као и читаве регије, подразумијева ОДРЖИВУ ПРИВРЕДУ, у области туризма, пољопривреде, поморства, трговине, грађевинарства, погона и сервиса, саобраћаја, услуга, високе технологије.

ИНДУСТРИЈА. У Привредној (индустријској) зони Котора су три фабрике са малом или никавом производњом и једна већа аутобаза.

Мали производни логори и сервиси, стоваришта, трговина, саобраћај, угоститељство, услуге, налазе се, углавном, у пољу, у близини Јадранске магистрале, Сервисној зони Будве код Јаза и Привредној (индустријској) зони Котора.

Уместо садашње Привредне (индустријске) зоне Котора по жељаје је ПРИВРЕДНО-ПОСЛОВНИ ЦЕНТАР (ПАРК) БОКЕ са садржајима:

- ПОСЛОВНИ ПРОСТОРИ, ФИНАНСИЈЕ, УСЛУГЕ

- СЛОБОДНА ЦАРИНСКА ЗОНА

- САЈАМ И ИЗЛОЖБЕНИ ПРОСТОРИ, ТРГОВИНА, СКЛАДИШТА

- ОДРЖИВА ИНДУСТРИЈА, СЕРВИСИ И ПОГОНИ, САОБРАЋАЈ

- ВИСОКА ТЕХНОЛОГИЈА (веома по жељаја) ...

Средња и мала предузећа ће бити значајни носиоци укупне привреде краја. Пожељно је да околне привредне зоне (Будве и Тиват), погони и сервиси буду у систему Привредно-пословног центра (парка) Боке.

ПОЉОПРИВРЕДА. Некад је у Грбљу пољопривреда била развијена, претежно сточарство и медитеранско повртарство и воћарство. Била је, углавном, екстензивна у домаћинствима, а интензивна, у оквиру Пољопривредног добро "Бока" Мрчево поље. Данас је запостављена и свеља се на окућнице. Недовољно развијено је и рибарство.

Основна привредна грана у Грбљу биће ОДРЖИВА ПОЉОПРИВРЕДА (ЕКО-ОРГАНСКА, ИНТЕГРАЛНА), која обухвата образовање и обуку, обнову и трајни развој производње здраве хране - строго контролисаним ДОМАЋЕГ производа са робном марком. Главни пласман производа ће бити усмерен на ТУРИЗАМ и локално тржиште. Производња ће се одвијати на већим (пожељно) и мањим газдинствима и обухватиће:

- Медитеранска пољопривреда - ратарство, воћарство, маслињарство, виноградарство, повртарство, производња љековитог, ароматичног и зачинског биља...

- Рибарство - риболов и узгој рибе, школки, ракова...

- Сточарство - производња меса, млијека и млјечних производа...

- Производња меда...

ТУРИЗАМ. У близој прошлости и данас туристичку понуду Грбља карактерише неразвијеност и неорганизованост. Постоји Камп на плажи Јаз, угостиteljski objekti - ресторани и кафане, индивидуални смештај и кућe за одмор (Бигова, Кримовиће, Пријевор, Јаз, Ластва Грбљска, Радановићи). Евидентан је недостатак квалитетних смештајних капацитета, неодговарајућа ванпансионарска понуда, недефинисани планови и програми и статус туристичког комплекса на Јазу.

Основна привредна грана Грбља биће ОДРЖИВИ ТУРИЗАМ (СЕОСКИ-ПОРОДИЧНИ, ЕКО, СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНИ, ЗАБАВНИ, ВИСОКИ, НАУЧНИ, КОНГРЕСНИ, НАУТИЧКИ...), који обухвата образовање и обуку, развој и организацију туризма, агенције, предузећа, мање

угоститељске објекте, домаћу радиност и др, те подразумијева пажљиво усклађен, поступан (трајан) туристички развој базiran на (традиционалним) вриједностима подручја.

У планским документима неопходно је дефинисати читаву појединачну зону (амбијент), ради њене заштите и примјереног развоја.

Имена ЗАХВАТА - ТУРИСТИЧКИХ НАСЕЉА су дата по именима храмова светаца- заштитника (који, углавном, доминирају):

- СВ. ЈОВАН (ЈАЗ - плажа (2 km), лука на ушћу Јашке ријеке и залеђе - дио поља до ријеке)

- СВ. МАРИНА (ГОРИЦА - марија: старе кућице и дио поља са језером и ријеком)

- СВ. СРЂ (ПОНТА ЈАЗ - од ријеке до плаже Трстено и цркве Св. Срђ)

- СВ. АНДРИЈА (ПЛАТАМУНИ - од плаже Трстено до увале Крекавица)

- СВ. ГОСПОДА (ЖУКОВИЦА - уvala и плато до увале Ђурђевac)

ПОЗИВ НА САРАДЊУ

Ова иницијатива представља радни материјал за израду Основа стратегије очувања насеља и одрживог развоја Грбља", а које ће усвојити Савјет мјесних заједница Грбља, грађанска удружења и грађани Грбља.

Намјеравамо је упутити на пројеверу свим (зainteresovanim) ауторитетима и грађанству (јавности), као и објављивање подсредством Интернета и других медија, као што је објављења у овом листу.

очекујемо критичке осврте на овај документ, те указивање на недостатке и давање предлога за његово побољшање.

Наш телефон је: 069 571 800 a e-mail: podlastva@cg.yu.

поток)

- СВ. ПЕТКА (увале од Сипанице до Широког потока)

- СВ. НИКОЛА (Биговска ПОНТА ТРАШТЕ до увале Жабица)

- СВ. ЂОРЂЕ (увала Роликов поток до викенд насеља у Бигови).

ПОМОРСТВО, САОБРАЋАЈ, ТРГОВИНА, ГРАЂЕВИНАРСТВО. Значајан број поморача регије потиче из Грбља. У Грбљу постоје неколико фирм и индивидуалних превозника у друмском теретном и путничком саобраћају, као и неколико грађевинских фирми - од све већег регионалног значаја. Такође и трговина - малопродаја и велепродаја.

Ово су значајне привредне гране Грбља, којима предстоји боља организованост и развој.

ПОМОРСТВО обухвата образовање и обуку, развој и организацију поморства, службе, агенције, предузећа, компаније, бродове, специјална пловила...

ТРГОВИНА од туристичког и регионалног (Привредно-пословни центар (парк) Боке) и локалног значаја, обухвата велепродају, малопродају, сајам, изложбене просторе.

ГРАЂЕВИНАРСТВО обухвата значајне, претежно регионалне, инфраструктурне, грађевинске радове.

САОБРАЋАЈ обухвата, претежно регионални, друмски и поморски саобраћај.

ИФРСТРУКТУРА

ПУТНА МРЕЖА. Постојећу путну мрежу чине: Јадранска магистрала кроз поље и насеља (Индустријска зона - Сутвара Доња - Радановићи - Ластва Грбљска- Тунел Могрен"), регионални путеви (Тунел Врмац" - Кртолска раскрсница, Троица - Сутварска раскрсница, Ластва Грбљска- Топлица) и сеоски уски путеви (3 do 4 m) већим асфалтирани. Путеви су у незадовољном стању усљед лошег одржавања.

Пожељно било је:

- да Јадранска магистрала кроз Грбље постане УЛИЦА са проширењем (2 m) са обе стране

(за пјешаке, спора возила ...)

- да НОВА МАГИСТРАЛА - ЗАОБИЛАЗНИЦА буде широка 3 (или 4) траке и "иде" од тунела Врмац, преко Солијотског поља, падинама Доњег Грбља, преко Мрчевог поља до будућег тунела "Топлица"

- да путеви са ДВИЈЕ траке (6 m) прођу кроз села и пределе Горњег и Доњег Грбља

- да се угради проширење и изградња СЕОСКИХ путева (5 m).

ВОДОСНАБДИЈЕВАЊЕ. Регионални водовод кроз грбљско поље још није у функцији. Локални водоводи у селима Горњег Грбља и пољу - каптаже локалних извора, нису добро одржавани. У јељтном периоду изворија нису довољног капацитета. У Доњем Грбљу, осим једног, нема живих извора, па домаћинства имају резервоаре воде - бистијере. Овакво снабдевање водом је недовољно и скupo.

очекује се:

- Завршетак (стављање у функцију) Регионалног водовода

- Изградња ВОДОВОДНОГ ПРСТЕНА кроз Горњи и Доњи Грбља

- Обнова и изградња СЕКУНДАРНЕ водоводне мреже кроз Грбље

- Защита и рационално коришћење локалних извора и водотокова

- Изградња АКУМУЛАЦИЈА ВОДЕ (могуће локације: Бачића поток, Трешњацки млин-Лукавци, Коложун-Пелинска рудина, Пател поток, врх Биговског поља, уvala изнад Трстеног...)

- Изградња (уградња) УРЕЂАЈА ЗА ПРЕЧИШЋАВАЊЕ ВОДЕ ЕЛЕКТРОСНАБДИЈЕВАЊЕ. За напајање Грбља постоји 10 КВ и нисконапонска мрежа, недовољна и у лошем стању. Предстоји:

- Обнова 10 КВ и изградња 35 КВ ДАЛЕКОВОДА (електроенергетски прстен)

- Обнова и изградња НИСКОНАПОНСКЕ мреже

- РАЦИОНАЛИЗАЦИЈА траса свих далековода / мреже

ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ, ЕЛЕКТРОНСКИ МЕДИЈИ. Кроз Грбље пролази телекомуникациони правац. Постоји мрежа стабилне и мобилне телефоније, која не обухвата или не обухвата квалитетно читави Грбље. Такође, недовољна је покрivenost и ТВ и радио сигналом.

У блиској будућности, очекује се:

- Обнова и изградња ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНЕ мреже

- Обнова и изградња РАДИО,

ТВ И ИНФОРМАТИЧКЕ мреже.

ОТПАДНЕ ВОДЕ И КАНАЛИЗАЦИЈА. Привредна (индустријска) зона повезана је на канализациони систем Котор - Залив Троште. У селима и насељима постоје (индивидуалне) септичке јаме, којих је мало урађено по прописима.

Неопходна је изградња:

- КАНАЛИЗАЦИОНОГ СИСТЕМА кроз Грбље у склопу система Будва - Солијотско поље, кроз вишенајенски тунел "Топлица" и спој са колектором Котор - Троште и регионалним постројењем за ПРЕЧИШЋАВАЊЕ отпадних вода (и третман чврстог отпада)

- ЛОКАЛНИХ канализационих система и постројења за пречиšћавање отпадних вода за дјелове Грбља одакле није рационално изградити приклучак тј транспортовати отпадне воде до регионалног канализационог система;

- СЕПТИЧКИХ ЈАМА по прописима за дјелове Грбља одакле није рационално изградити приклучак на канализационе системе

ЧВРСТИ ОТПАД И ДЕПОНИЈЕ

У Грбљу постоји једна затворена депонија - сметлиште Трешњацки млин" и више тзв. дивљих депонија грађевинског и другог отпада дуж путева. Кућни отпад се не одвози већ спаљује у близини кућа.

Неопходна је:

- Санација и чишћење постојећих сметлишта

- ОДВОЗ отпада са читавог подручја Грбља

- ТРЕТМАН чврстог отпада у (регионалном) постројењу за РЕЦИКЛАЖУ и БИО-ПРЕРАДУ (и пречиšћавање отпадних вода)

Борислав Вукшић

МАРКЕТИНГ

"BANEX"

STANOVI ZA TRŽIŠTE

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

ИЗ ЈАВНЕ УСТАНОВЕ „ГРАД-ТЕАТАР”

ИМЕНОВАН СТРУЧНИ САВЈЕТ

• Управни одбор преишодно обио је предлог за именовање Стручног савјета, зашем је усвојила осавака ВД директора, а онда је УО прихваштио именовање проширеног Савјета и донио одлуку о расписивању конкурса за директора

Управни одбор јавне установе „Град-театар“ именовао је 21. априла на предлог ВД директора Мирјана Масловара Стручни савјет чији су чланови: Сенад Гачевић, композитор, декан Музичке академије Цетиње, Светлана Раџановић, историчар умјетности, директор Нансен дијалог центра, Будва, Саша Чиликов, историчар умјетности, продекан Ликовне академије Цетиње, Мирјана Дрљевић, драматург, позоришни критичар, Подгорица, Нико Горшић, глумац, редитељ, публициста, Ђубљана, Божо Копривица, књижевник, књижевни критичар и драматург, Београд, Крсто Вуковић, професор социологије у средњој школи „Данило Киш“, Будва, и Мирјана Масловар, филозоф, публициста и ВД директор ЈУ „Град-театар“.

Двије недеље дана раније, међутим, Управни одбор је одио предлог да именује Стручни савјет (у првобитном предлогу није био Крсто Вуковић) што је био повод да вршилац дужности Мирјана Масловар поднесе

оставку с образложењем да је предложен тип Савјета, који је за разлику од свих претходних искључиво стручног карактера, саставни дио њене концепције Фестивала. Предлог концепције она је, како је истакла у образложењу оставке, понудила Управном одбору на разматрање још у новембру прошле године, али он не само да није разматран него је на сједници одржаној 8. априла одбачен чином неприхватања предлога Стручног савјета.

Предложен Савјет фестивала је конципиран као хомоген, стручни, програмски и оперативни тим који својим вишеструким квалитетима и степеном мотивације може да компензује и надмаши настали финансијски, стратешки и мотивациони вакум до кога је дошло из бројних и добром дијелом већ познатих разлога. Готово је сувишно објашњавати да под постојећим околностима мотив за овако тежак, неизвестан, реформаторски, па самим тим незахвалан посао, може имати било ко други осим људи из овог

између двије сједнице Управног одбора дошло је, изгледа, до компромиса, па се очекује расплет кризе и отпочињање припрема Фестивала. Управни одбор је донио и одлуку о расписивању конкурса за директора ЈУ „Град-театар“.

РАЗРИЈЕШЕНЕ ДИЛЕМЕ ОКО МУЗИЧКОГ ФЕСТИВАЛА

ПЈЕСМА МЕДИТЕРАНА КРАЈЕМ ЈУНА

Извршни продуцент Међународног музичког фестивала "Пјесма Медитерана" у наредних пет година биће продуцентска кућа Music festival Будва, а његов генерални продуцент Рака Марић из Београда, одлучено је непосредним преговорима са понуђачима након што нијесу успели јавни и позивни конкурс.

- На конкурсу су своје понуде доставили Удружење естрадних умјетника и музичара Црне Горе, чији је предсједник Бојан Бајрамовић и Music festival Будва са менаџером Вукићем Распоповићем. Како су обије понуде биле некомплетне, због важности одржавања фестивала Управни одбор је направио

ступак будућим организаторима и размотрити могућност закључивања вишегодишњег уговора са правом раскида уколико једна страна не испоштује договорено - изјавила је потпредсједница Управног одбора фестивала Јулијана Калајановић, додајући да је понуда Удружења естрадних умјетника и музичара Црне Горе одбранена, jer понуђена цифра од 180 хиљада евра није могла задовољити квалитет фестивала тог типа, а Удружење није могло гарантовати ни учешће страног госта у ревијалном дјелу.

Music festival Будва је понудио организацију Фестивала за 305 хиљада евра, од чега је општина Будва преузела

обавезу да обезбиједи 20%. Како је општинским буџетом за ову годину за Фестивал опредијалено 30 хиљада евра, остатак средстава ће бити обезбијеђен од спонзора. Према ријечима директора Вукића Распоповића, овогодишњи Фестивал ће бити одржан последње седмице јуна и трајаће три вечери. Прве двије вечери биће резервисане за медитеранске и поп пјесме без присуства етно и техно звука, док ће треће вече бити ревијалног типа уз гостовања познатог европског имена.

За разлику од досадашњих Фестивала ће ове године имати само једног побједника. Заједнички знак фестивала биће купачица.

НАШ ФОЛКЛОРНИ АНСАМБЛ ПОНОВО НА МЕЂУНАРОДНОЈ СЦЕНИ

„КАЊОШ“ У ПОРТУГАЛИЈИ

Културно-умјетничко друштво „Кањош“ учествовало је од 25. до 29. априла на Међународном фестивалу фолклора у португалском граду Порто. На фести-

валу је учествовало 20 ансамбала из десет европских земаља, а „Кањош“ је био једини из наше земље. Будвански фолклорни ансамбл, који је

послије много година наступио на међународној сцени, у Португалији се представио са пет кореографија које су извели 24 играча. П.Н.

ОСМЕ ХЕРЦГНОВСКЕ АПРИЛСКЕ ПОЗОРИШНЕ СВЕЧАНОСТИ

СМОТРА РЕНОМИРАНИХ ПОЗОРИШНИХ АНСАМБЛА

Осме херцгновске позоришне свечаности - ХАПС почело су 15. априла представом Атељеа 212 "Ухо, грло, нож" коју је режирала Тања Мандић - Ригонат по роману Ведране Рудан из Ријеке а у главној улози је бриљантна Јелисавета - Сека Сабљић. Изузетан текст, изузетна представа за изузетну глумицу - био је то празник за љубитеље позоришта и отварање 8. ХАПС-а. Уједно и почетак обиљежавања двадесетогодишњице од оснивања Херцгновског позоришта. Централна свечаност је најављена за децембар ове године.

Поводом значајног јубилеја организатор априлских свечаности, Херцгновско позориште, прире-

дило је изложбу плакета "Наших двадесет година позоришта" која је отворена у фоајеу Дворане Парк. 19. априла наступило је Градско позориште из Подгорице са представом "Арлекин, слуга двају господара" коју је режирао Коле Ангеловски, а у којој играју Павле Илић, Ивана Мрвљевић, Дејан Ђоновић, Симо Требешанић, Дубравка Вукотић, Андрија Милошевић и други млади глумци школовани на цетињској Академији. Љијепа, занимљива представа Голденђеве комедије дел арте, која комуницира са публиком на актуелан начин.

КИЦ "Будо Томовић" из Подгорице представио се херцгновској публици

представом "Умир", ауторским пројектом Џона Ходића који је и режисер. "Умир" је до сада видијела публика у Пули, Будви, Београду, а планирана су и гостовања у иностранству.

Представом "Краљ Иби" 26. априла представило се Краљевско позориште - Зетски дом са Цетиња. Овај класичан комад написао је Алфред Жари 1888. у вријеме када је у Зетском дому на Цетињу одиграна прва позоришна представа ("Балканска царица" књаза Николе). Представу је режирао Слободан Милатовић, а у њој играју Петар Божовић, Варда Ђукић, Ивана Томићић, Нада Вукчевић и други. ХАПС ће бити затворен

ПОСЈЕТА УНЕСКОВЕ МИСИЈЕ КОТОРУ, ГРАДУ НА ЛИСТИ СВЈЕТСКЕ КУЛТУРНЕ И ПРИРОДНЕ БАШТИНЕ И, ДО СКОРО, БАШТИНЕ У ОПАСНОСТИ

ПОТВРЂЕН КВАЛИТЕТ ОБНОВЕ

● Преслали да постоје разлоги за уврштење Кошора на листу свјетске баштине у опасности, а Кошор ослаја на листи УНЕСКО

Недавно је, први пут, од како је Котор уврштен на листу свјетске културне и природне баштине у опасности, мисија УНЕСКО посетила Котор где су, уз помоћ стручњака Регионалног завода за заштиту споменика културе, Наглашен је квалитет конзерваторског приступа и занатског извођења радова, посебно на споменицима највеће вриједности које је обновила оператива котарског Завода. Ипак, комисија је уочила извршну моћ у заштити простора свјетске културне и баштине у опасности, мисија Регионалног завода за заштиту споменика културе, Наглашен је квалитет конзерваторског приступа и занатског извођења радова, посебно на споменицима највеће вриједности које је обновила оператива котарског Завода. Ипак, комисија је уочила извршне недостатке, посебно у текућим обновама старог града (неадекватни нови кровни покривач и градски плочини, те уклањање аутентичних фуга и малтера са фасаде).

Експертски тим, који су предводили др Хорст Гедике и др Јозеф Штуло (ICOMOS) у име УНЕСКО пре глађали су урађено у периоду обнове, послије потреса 15. априла 1979. године у разговору са новинарима стручњаци су позитивно оцјенили урађено и, с тим у вези, закључили да статус Котора, као заштићеног подручја, на листи УНЕСКО није доведен у питање, јер је његова обнова у највећој мјери изведена врло квалитетно и по важејим свјетским стандардима. Но, Котор је поред Листе свјетске баштине у опасности, која је привременог карактера. Мисија је оцјенила да су послије више од двије деценије санацијских радова, у највећој мјери, отклоњене непосредне опасности и посљедице земљотреса, па су престали да постоје разлоги за даље задржавање Котора на тој листи. Мисија је, иначе, високо оцјенила извршene конзерваторске и рестаураторске радове на споменицима културе, нарочито по-

јединачним споменицима у старом граду Котору. Експерти су изразили мишљење да је од пресудног значаја у овом смислу улога Регионалног завода за заштиту споменика културе. Наглашен је квалитет конзерваторског приступа и занатског извођења радова, посебно на споменицима највеће вриједности које је обновила оператива котарског Завода. Ипак, комисија је уочила извршне недостатке, посебно у текућим обновама старог града (неадекватни нови кровни покривач и градски плочини, те уклањање аутентичних фуга и малтера са фасаде). При обаласку котарске тврђаве свети Иван, како је саопшти Илија Лалошевић, директор Регионалног завода за заштиту споменика културе, чланови мисије УНЕСКО оцјенили су да је изузетно интересантна и савјетовали максимално чување аутентичности и њену стручну обнову и координантност активности на њеној ревитализацији.

Мисија УНЕСКО је као већи проблем истакла неадекватне новоградње и недовољно квалитетно очување околних насеља и природе, посебно пејзажа и земљиша, с обзиром да је то највећи квалитет на Листи свјетске културне баштине у опасности, која је привременог карактера. Мисија је оцјенила да су послије више од двије деценије санацијских радова, у највећој мјери, отклоњене непосредне опасности и посљедице земљотреса, па су престали да постоје разлоги за даље задржавање Котора на тој листи. Мисија је, иначе, високо оцјенила извршene конзерваторске и рестаураторске радове на споменицима културе, нарочито по-

јединачним споменицима у старом граду Котору. Експерти су изразили мишљење да је од пресудног значаја у овом смислу улога Регионалног завода за заштиту споменика културе. Наглашен је квалитет конзерваторског приступа и занатског извођења радова, посебно на споменицима највеће вриједности које је обновила оператива котарског Завода. Ипак, комисија је уочила извршне недостатке, посебно у текућим обновама старог града (неадекватни нови кровни покривач и градски плочини, те уклањање аутентичних фуга и малтера са фасаде).

При обаласку котарске тврђаве свети Иван, како је саопшти Илија Лалошевић, директор Регионалног завода за заштиту споменика културе, чланови мисије УНЕСКО оцјенили су да је изузетно интересантна и савјетовали максимално чување аутентичности и њену стручну обнову и координантност активности на њеној ревитализацији.

На крају посјете Котору, чланови мисије су обавијестили домаћина мр. Илију Лалошевића да ће Извештај са оцјеном стања заштићеног подручја и одговарајућим препорукама и сугестијама за његово даље очување, мисија прослиједити након посјете Центру за свјетско наслеђе, Комитету свјетске баштине УНЕСКО, као и држави чланици. У сваком случају, Котор је и даље на листи УНЕСКО, статус града у опасности је скинут, или посла има још.

Д. Давидовић

је промијењена концепција. Друга је година да на ХАПС-у наступају реномирани професионални ансамбли из Србије и Црне Горе.

- Да је то опредељење било исправно потврђује и чињеница да су се ове године многе позоришне куће same јавиле и интересовале за учешће на 8. ХАПС-у а и реакције публике, већ након првих представа које су одигране, организатор ХАПС-а је у томе успио. А слављеници, вриједни аматери и ентузијasti из Херцгновског позоришта, о годинама које су из њих имаће још дosta тога да кажу и с правом, од града коме су толико дали, да затраже професионализацију свога рада.

У Херцгновском позоришту размишљају да би ова априлска позоришна светковина могла да прерасте у фестивал. Двадесет година континуираног рада Херцгнов-

Д. Ивановић

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

ИЗЛОЖБА У СПОМЕН ДОМУ „СТЕФАН МИТРОВ ЉУБИША“:

„СЈЕЋАЊЕ“ НА 15. АПРИЛ 1979.

У изложбеном простору Спомен дома „Стефан Митров Љубиша“ у Будви је у организацији радне јединице „Музеји“-ЈУ „Музеји, галерија и библиотека“, 15. априла, отворена изложба фотографија из колекције Будванина Анта Урбана, а аутора Ника Шуљака, Мила Тодоровића и Анта Урбана.

Ова изложба, назvana „Сјећање“, која садржи преко тридесет фотографија

уствари је подсећање на пролеће прије десет и четири године, на 15. април 1979, када је разорни земљотрес тешко оштетио многе приморске градове, села и манастире, а самим тим и вриједне културно-историјске споменике дуж цијelog Црногорског приморја. У низу древних медитеранских градова, поред Котора, Бара и Улциња, нарочито је страдала и Будва.

Сакупљањем нове енергије за обнову, упоредо се пружила прилика и за успостављање систематског истраживачког рада на споменицима културе унутар и у окружујућем старог урбанијог центра, једног од најстаријих на Јадрану. Тако је отпочело са открићима културно-историјских споменика од којих су, као што то често бива, многа била случајна. На жалост, многи од њих, иако припадају категорији споменика од изузетне вриједности, или су уништени, или до данас нijесу конзервирани, нити адекватно презентирани. Захваљујући колекцији марљиво сакупљаних и несебично уступљених фотографија Анта Урбана, у прилици смо да се преко ове изложбе на тренутак подсјетимо „старе“ Будве и опоменемо на њен разорни стихије која често не бира, или ипак бира, и мјесто и вријеме свог сировог удара. Ова колекција фотографија из које би посебно ваљало истаћи фотографију названу „Голубови“, аутора Ника Шуљака, на којој је забиљежен непосредан тренутак земљотresa, три секунде након првог потреса, када су над Пизаном, обавијеном димом и прашином, узлетјели преплашени голубови, остаће у трајном власништву Спомен дома „Стефан Митров Љубиша“, односно будванских „Музеја“.

Л. Ђурашковић

МОДЕРНА ГАЛЕРИЈА БУДВА НА ПОЧЕТКУ СЕЗОНЕ ИЗЛОЖБИ

ИЗБОР ПО ВИСОКИМ КРИТЕРИЈУМИМА

• У јуну скулптуре Иванке-Ване Прелевић, у јулу и ауѓусу Љубомир Попадић, Михаило-Мујо Јовићевић и Никола Гвозденовић-Гвоздо, а у септембру ће излажаћи Јубинка Јовановић-Михајловић

Савјет Модерне галерије на сједници одржаној 5. априла усвојио је план изложби за 2003. годину и констатовао је да је Модерна галерија током протекле године остварила низ успешних презентација у циљу представљања истакнутих и признатих имена ликовне умјетности на нашим просторима.

Реализовала је шест сликарских изложби, једну изложбу скулптуре и по први пут представљање умјетничке фотографије, кроз радове Маје Ђурић Ђорђевић под називом „Specium in imaginis“. Организовала је три промоције књига, из области ликовне умјетности, а на завршетку године њен фондус је богатији за платна Шпираа Бочарића и Милића од Мачве, комбиновану технику Фила Филиповића и скулптуру Миливоја Бабовића.

Протекла година биће запамћена по још једној сарадњи са београдским Народним музејем кроз презентацију „Умјетници рођени у Црној Гори“, на којој је представљено 18 слика и

скулптуре умјетника, чија су дјела настала у периоду 1902. до 1997. као што су Пере Почек, Шпиро Бочарић, Мило Милуновић, Петар Лубарда, Јован Зањић, Михајло Вукотић, Фиљиповић, Војислав Станић до савременика Предрага Нешковића, Цветка Ланиновића, Смаила Каракића. Скулптура је представљена у делним Риста Стијовића и Марка Брежанића.

У септембру је отворена изложба слика нашег истакнутог акварелисте Саве Павловића, под називом „Savum maris“. Овај најновији циклус настао је током прошлете четири године и одише мајсторством ликовне вјештине, која је произведена сензibilnog, темпераментног, импулсивног умјетника с Југа. И овога пута сликар нам је потврдио слободну страст за морем и пејзажима тајanstvenih dubina, пунih морских плодова који су његова непресушина инспирација а који га чине особеним и препознатљивim.

Протекла година у раду Модерне галерије свакако ће бити забиљежена по обиљјавању њеног тридесетогодишњег рада, коју је пратила велика ретроспективна изложба са дјелima умјетника који су имали самосталне презентације током тог периода. Ова изложба је потврдила успех и реноме који има будванска галерија на ликовnoj mapi Црне Горе и шире. Истовремено је промовисана и публикација под називом „Модерна галерија-три деценије постојања“.

Високи критеријуми при избору сликара и вајара ће бити и током овогодишњег програма одлучујућа одредница у раду Модерне галерије. Представљањем признатих и афирмисаних имена савременог сликарства и скулpture, љубитељима умјетности и посjetioцима нашег града, биће пружена могућност спознаје онога што чини праве и провјерене вријednosti. У тој изложби који сlijedi настоји да настави dugogodišnju успješnu saradnju sa muzejskim

institutijama, што је свакако потврda њенog успjeha i значaja. Такођe ћe наставiti sa tradičionalnim predstavljaњem mlađih likovnih umjetnika iz Crne Gore. Када су у питању њene zbirke treba istaći da će naostojati da ih u narednom periodu upotpuni otkupima i poklonima autora koji su bitno uticajni na razvoj likovnosti Crne Gore tokom druge polovine XX vijeka.

Пажљivo ћe pratići izlaganje novih knjiga i publikacija, vezanih za likovna djevašava na crnogorskim prostorima, što je činila i do sada.

Савјет Модерне галерије је за текућu годinu prihvatio realizaciju izložbe „Словеначка графика“ iz фонда Галерије солидарности у Котору. Изузетну kollekciju čine grafički listovi nastali u vrijeđem se vremenu s kraja sedamdesetih godina, kada je ova disciplina dожivjela svoj uspon i potpunu afirmanciju.

Током јуна мјесеца самостalnom izložbom predsta-

АПРИЛ У ХЕРЦЕГ НОВОМ ОБИЉЕЖИЛА ИЗЛОЖБА ЦРТЕЖА ЛУКЕ БЕРБЕРОВИЋА У ГАЛЕРИЈИ СЈУ РАЈДЕР

"ВИСОКО - ДУБОКО"
ИЛИ ПТИЦА И РИБА

цијелу причу остављам посматрачима, закључио је сликар.

И поред тога што је више пута излагао у Херцег Новом и воли да излаже у овдашњим галеријама за публику која има навику и зна да прати ликовне програме, овог тихог и скромног сликара из Морића пријатно је изненадило колико је, како је рекао, свијета дошло да види његове црteže.

- Одлучио сам се за црteže рађене пастelom. Дакле, двије, три боje, евентualno позадина као трећa или четврta - каже умјетnik. - Сама кreda, односno шtapić pastela има одređene каракteristike koje могу da budu interešantne i nameđu jednu određenu konceptiju црteže. Ja sam uzeo upravo pastel i time realizovaо težnju da dobijem okrugao, mek црtež, rasutih ivica koji условљава карактер самог materijala. Шta sam uspijao a шta nisam u tome да ne mogu da sudim, ne bili bilo u redu.

И

з

изложбе су, сматра Берберовић, корисне манифестије и за ствараоца јер могу да сагледају своje radove nakako izdvojeno u галериji шto је sasvim drugačije nego u ateljeu, који је честo затpran sa hixljuđu detala koji odvlače pažnju. Оsim tehničke сликар је vrlo brižljivo odabroa i temu za svoj način opusa odnosno likovnu priču.

- Kada sam donio odluku da napravim izložbu, свакim slučajno prelistavajući neke listove видio sam da bi to mogla da буде ptica, kriilo ptice. Daљe sam mislio kako bi to moglo da буде једnostrano, мало dosadno i monotonu i korak po korak došao sam do toga da ptici су protstavim ribu. То двојe има sličnosti iako је veoma udaljeno. Xтио sam da из ta dva elementa nađem nešto што је zaјednicko, шto их spaјa i што их su protstavljaju i odvaja. Naziv izložbe "Visoko - duboko" kasnije је дошао. Искључujući potpuno ljudsku figuru, искључujući pejzaj, ostavljajući kabev i vršu, покушао sam u izvjesnom smislu da будем filozof... Ипак

Лукина уљa на платну и topili pasteli dobro su poznati hercegnovskoj publiци. 1969. i 1975. добио је награде hercegnovskog zimskog salona. За Херцег Нови га везује и професионални rad у Umjetnickoj školi, od 1959. do 1966., чије ponovno otvaranje, како каже, сања бар је danput godišnje.

- Носталгија, сигурno жал за mnogočime, жал за mladošću i za tim шto nisam mogao da naставim tu da radim, живим, iako to pokusavam da nadoknadjem na drugi начин. Жао mi јe i radi Херцег Новог који је доста бrozpleteto dозвolio da ta škola nestane, bez obzira шto је država ukinula. Данас bi ona sigurno bila svjetski poznata - razmišlja Luka a na pitanje da li је moguće њено ponovno otvaranje nemam dileme: kada bi Novljani istinski željeli tu školu, svim srcem, sa

Стварати се може свуда, сматра Лука и истиче да су на многим usamljenickim mjestima као што су наши манастири, настајала remek djela. Важна је порука која мора да буде универзална.

- Дакле није bitno da li јa slikam bokeljske motive, mada сe ja zaista inspirišem ovim ambiјentom, пресудно је ono што јa dijelim sa tim motivom, какав је мој emotivni svijet izazvan tim motivom. Moj svijet јe svijet debelog mora, живота u, oko, i iznad њega - objasnjava Luku svoju umjetnost ako јe to uopšte moguћe dokuciti, чак i samom umjetniku.

Д. Ивановић

сликарstva XX vijeka Narodnog muzeja u Beogradu". Јубитељ ове likovne tehnike imali bi prijetku prijliku da na jednom mjestu pogledaju radove istaknutih stvaraalaца као што су: Јован Бијелић, Бета Вукановић, Петар Добровић, Константина Милићевић, Предраг Милосављевић, Јубица - Цуца Сокић, Иван Табаковић и dr.

Novembar mjesec bi protekao u znaku samostalne izložbe slike Јубинке Јовановић-Михајловић iz Pariza. Riјec јe o umjetnici koja јe sa suprugom Miloradom - Batom Mihailovićem, Petrom Omčikusom i Kosom Bokšan činila prvu generaciju umjetnika, sa početkom pedesetih godina, koja јe otišla u prestonici europskog slikarstva. Ova umjetnica јe zapажene prezentačije, posleđnjih godina, imala u "Cvijeti Zuzorić" u Beogradu i čačanskoj galeriji "Nadežda Petrović".

Tokom oktobra mjeseca realezovali bi izložbu "Akvariel 1900-1950" iz "Zbirke jugoslovenskog

Dragana Ivanović

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

ХРИШЋАНСКА ИКОНОГРАФИЈА

СТРАДАЊЕ И ВАСКРСЕЊЕ ХРИСТОВО

Икона оправдано "освјеђује очи оних који виде и подиже ум ка мистичном богопознању" (св. Максим Исповедник). Изнад говора стоји просветљење (*divino modo*), невидљиво, нечујно, неизредиво. Да би сазерцали невидљиво, морамо претходно, преко иконе, духом дотицати видљиво. У хришћанској иконографији се још од ранохришћанског раздобља (V-VI вијек) почимају да развијају циклуси који обухватају призоре из Христовог дјетињства, његовог јавног дјеловања и страдања. Своје ликовне утемељење они најчешће проналазе у текстовима канонизованих Јеванђеља, али, такође, прве одређене мотиве и из апокрифа. Ликовне представе Христовог страдања заузимају једно од најзначајнијих мјеста у џелокупном систему хришћанске иконографије. Тематски разложене од Цвијети па до Васкрсења, уз јасан наративни акценат, ове сцене представљају и одражавају суштествену бит хришћанства кроз идеју

Оплакивање Христаша, гешаљ, Манастир Нерези 12. вијек

Христовог страдања за спас рода људског све до Васкрсења. Не улазећи у комплексан проблем односа иконе (Исток) и слике (Запад), и западна и источна иконографија често се у свом сликовном репертоару тематски задржавају на сценама као што су "Цвијети" или "Христов улазак у Јерусалим" и "Тајна вечеरа" на којима се могу сагледати извјесне иконографске сличности. Међутим, када је ријеч о сценама које се ређају од симболичног Пилатовог прања руку, преко Ругања Христу, његовог Крунисања и Ношења крста на путу за Голготу, па до Распећа, Скидања са крста, Оплакивања и Полагања у гроб, у иконографији Запада примјетна је, нарочито од раноготичког раздобља, све већа тежња ка што драматичнијем, вјеродостојнијем и упечатљивијем представљању ових сцена што ће постати једна од битнијих карактеристика католичке ликовне провенијенције. Насупрот овома источно-православна иконографија константно тежи да инсистирањем на узвишеном духовном снази превазиђе управо оне моменте

где се срећемо са болом и патњом кроз које пролази Христос. Зато представе Страдања Христовог источно-православне провенијенције по правилу, зависно од даровитости мајстора-сликарка, одишу духовним миром као наслућујућим предзнаком резултата побједе духовног над тјесним.

Резултат ове побједе је управо "Васкрсење Христово" које представља и у догматском и у литургијском смислу једну од најважнијих тема хришћанске иконографије. У почетку није ни византинска, ни западна иконографија приказала конкретан тренутак Христовог устајања из гроба и одвајања од мртвих, већ су само идеју васкрсења предочавале на друге начине. Византинска иконографија се у том смислу најчешће ослања на приказ сцена "Христов силазак у Ад", а, сагласно овом, и велики број средњевјековних теолога је у Христовом силазку у Ад управо подразумјевao Васкрсење, као чин који се већ био дододио. "Хри-

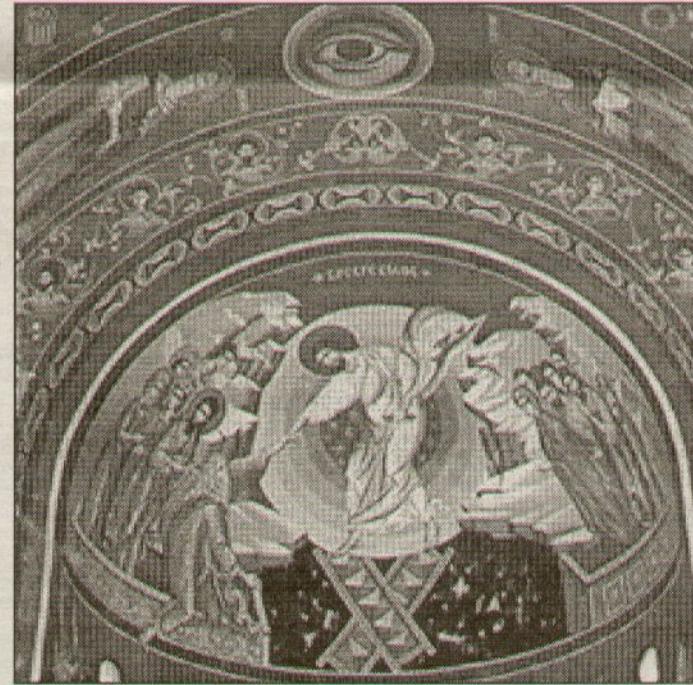
"Онај који сазерца божанску свјетлост, сазерца тајну у Богу"

Св. Григорије Палама

Занимљиво је да у нашем средњевјековном сликарству постоје примјери где се заједно појављују и иконографска представа "Мироносице на грому Христовом" и представа "Христов силазак у Ад" (Манастир Милешева, XIII в.). У раним иконографским представама сцене "Свете жене на празном Христовом гробу" (*Visitatio sepulchri*), Христов гроб се приказивао као грађевина отворених врата у којој се види празан саркофаг и одложени повоји у које је мртви Христ био умотан. У зависности од представе Христовог гроба, код ове сцене разликујемо два типа иконографских приказа: хеленистички и сиријски. У хеленистичком типу грађевина је приказана као ротонда на стубовима, саграђена изнад четвртасте базе. Испред ње сједи анђeo, приказан као младић без крила у бијелој хаљини, док се на грађевину наслажају стражари. Њима прилазе две или три жене носећи у рукама посуде са драгоценним мирисима. Анђeo им руком показује праzan гроб. У сиријском типу

појављују се и светитељи, покрети престрашених стражара се драматизују и карикирају, док се сцена, све чешће, смијешта у пејзаж. Од многих старозавјетних призора у којима се уочава префигурација иконографије Васкрсења Христовог, нарочито ваља издвојити двије: "Јона у утроби рибе" и "Самсон односи градска врата из Газе". Из средњевјековних бестијарија преузети су као симболи Васкрсења сљедећи мотиви: лавица која рађа мртве младе па они оживљавају тек трећи дан на лављу рику, и феникс - љишица, која изгра и поново из свог пепела васкрсава.

Тајанствена тишина иконе нас одздрављује од непотребних ријечи. Она као да кристализује Ријеч Божју и њену литургијску оприсутњеност, живу ријеч која представља сјеме оних који су успјели да пређу међе смрти, Ријеч Онога који је вапио са Креста: "Боже мој, зашто си ме оставио?", коначно Ријеч Распетог који у Себи сабира све наше најбезумније море да би их

Васкрсење Христово, силазак у Ад

Христов је гроб представљен као циборијум из цркве Христовог гроба у Јерусалиму. Страже нема, анђeo је приказан са крилима, док руком, такођe, показује женама да је гроб празан.

Западна иконографија у VII вијеку напушта мотив ротонде и циборија у представи гроба и уводи уместо њих саркофаг на коме сједи анђeo. Тек ће се у VII вијеку у континенталној Европи, а од XIV вијеку и у Италији почети на Западу остваривати иконографски мотив Христовог устајања из гроба. Гроб се сада приказује као саркофаг у коме Христ стоји. У другим представама Христ ставља ногу на руб саркофага, или пак стоји испред, иза, или на њему. Од почетка XIV вијека у Италији, а од почетка XVI вијека у сјеверо-западној Европи, Христ се приказује како лебди над гробом, док у руци држи штап са заставицом на којој је приказан крст. У склопу ове сцене представљају се и стражари, заспали пред саркофагом. Од краја XIV вијека овај се призор обогађује и другим ликовима (анђeo, свете жене, а у италијанској иконографији XVI вијека

НЕПОЗНАТИ ДЕТАЉИ ИЗ ЖИВОТА

ЛИТЕРАРНЕ
ПЕЂЕ

лерија посједује вриједно уље на платну овог истакнутог умјетника са краја шездесетих година које заузима истакнуто место у збирци "Савремени експресионисти".

Поред истакнутих референци из његовог сликарског рада, за нас је овога пута занимљива и мало позната његова публицистичка дјелатност. Она броји више стотина есеја, путописа и пољемика.

Године 1980. објављује књигу огледа и записа под називом "Београд, град на мору" која садржи текстове написане у распону од три деценије. Око сликара, са контролисаним стручњаком са изузетно сензибилан начин настали су текстови о урбанизму, ликовним умјетностима, неимарима, споменицима културе. Рецензент ове књиге Иван В. Лалић заједно је: "Песничка провокативност наслована књига (сликовито размножена у низу насловова појединачних њених делова) позив је да се придржимо духовној радиоизненади аутора; да будемо саучесници у његовом напору да обичне (или необичне) ствари које нас окружују сагледамо неким новим, неким свежим погледом. У наслову је име Београда, града који је надахнуо немало песника. И Пеђа Милосављевић је један од песника Београда; и као сликар и као писац. У обе улоге уме да буде визионар; заљубљеник у стварност, али још више у неку могућу стварност за коју се заједе.

Први пут излаже 1929. године на Другој јесењој изложби београдских умјетника. Од 1950. до смрти 1987. године искључиво се бавио сликарским радом. Прву ликовну награду добија 1937. у Паризу ("Гран при", за сликарство на Међународној изложби). Био је члан групе "Дванаесторица" (1937) и "Шесторица" (1954). Имао је много бројна студијска путовања: Грчка, Италија, Египат, Француска, Португалија, Шкотска, скандинавске земље, Канада, САД. Био је дописни члан САНУ од 1972., а редовни од 1976. године.

Добитник је много бројних награда и признања: Награде УЛУС-а, (1959), две награде на II тријаду ликовних умјетника града Београда (1966), почасне дипломе и награде града Београда (1966), почасне дипломе и награде у Касел Монферат (1966), награда на међународној изложби "Пријатељство Европе" у Сантију (1967), Седмојулска награда СР Србије (1970), I награде Умјетничке колоније у Ечкој (1972), златне палете УЛУС-а (1978).

Самостална изложба слика, цртежа и колажа, овог истакнутог југословенског умјетника одржана је у нашем граду током августа 1974. године. Због великог обима реализована је у Модерној галерији и изложбеном простору цркве Санта Марија. Тим поводом др Миодраг Коларић је забиљежио: "Пеђа Милосављевић је за нас уметник који потезом своје кичице исписује по једну забринуту мисао. Прे свега мисао о усамљености. Формална страна његовог сликарства је у основи једна компонента психолошког. Његова фина, као суза чиста и емаљно тврда паста је само навлака за горчицу једног закључка или температуре једног наслучавања. Он је поетичан - то је тачно, али његова свиленкаста колористичка ткања, слична су ро-кајним goblenima, а његов је сензибилни волумен кркат, пун динамике."

Пикасо је Хомер нашег времена, је и он, као и

Луција Ђурашковић

ВЕЛИКИХ СЛИКАРА

СТРАНИЦЕ МИЛОСАВЉЕВИЋА

отац песника, умео са најмање "речи" да изрази најрђефније слике. Кад гледамо његова дела осећамо оно што нам приказује. Његове козе, јагањци, мачке или бикови, извајани или нацртани, заударају - толико су истинити. Његове жене, портрети миљеница, и реалистични и анафорни, чак и "разорени", увек говоре о нежности и лепоти, девичанству или демонијаштву жене, снажно, сажето, духовито.

Пред ликом Доре Мар (Марковић) која је током неколико година инспирисала једну од његових најзначајнијих епоха (добра "Гернике"), осећамо присуство анђела чак и онда кад је лице деконпоновано до крајњих граница организованих облика.

Пикас је остварио синтезу целокупног медитеранског и прекоморског наслеђа, све до границе ислама и будизма. Његов егзотизам почине од утицаја црначке уметности и Африке (Девојке из Авињона), да се

Мање познат и као писац
– Пеђа Милосављевић

затим неочекивано и неизменично повеже са делима палеолита, ране Грчке, Крита или Етрурца или, још од самог почетка, са делима Тулуз-Лотрека, Пијија де Шавина или Ђота; или, најзад, са делима његових великих сународника - Веласкеза, Ел Грека, Рибере или Гоје. Такав пут кроз прошлост или садашњост омогућује Пикасу да обједини првобитну стварајачку нит аутентичних извора с изворима непроменљиве, савремене, примитивне уметности. Исто поимање форме - велика једноставност, сажимање облика, одбацивање детаља у корист сачинитеља, рушења волумена у корист нових целина, елефантјазис, разарање природе у корист остварења слике - све је то, од Крита до Африке, од Грчке до Алтамире, већ једном постојало у зачеју и младости тих медитеранских уметности.

Пикас је изабрао најкраћи или најтежи пут да сликарству, коме стално прети опасност да се изгуби у аморфном или расплине у појединостима, сачува најсушну потребу за синтезом. С таквим настојањем, добро поткован вештином цртања и познавањем грађе живих бића, он је од рушевина старих култура или из концепције ране ренесансе стварао нове, савремене творевине. Пут у монументално сликарство, изван фреске и зидне декорације, био је отворен. А сликарству штафелаја - коме је толико пута про-

Сликар и публициста, Предраг Пеђа Милосављевић је поред ове занимљиве књиге огледа и записа назване "Београд, град на мору" написао и драму "Зопир". Умро је у Београду 25. јануара 1987. године.

Драгана Ивановић

(Наславак из
прошлог броја)

Прве године своје пловидбе "Јарослав" је био прилично активан. Превозио је жито из Русије, угља из Енглеске, дрво из Ријеке за Француску. За вријеме своје краткотрајне пловидбе под црногорском заставом, "Јарослав" је неколико пута извозио стоку из Црне Горе. У октобру 1891. године Пере Матов Вукотић је упутио 3526 грла ситне стоке за Француску. Из Котора брод се упутио за Марсель. Међутим у Марселеу нашао је на велике потешкоће административне природе. Префект је забранио истовар стоке зато што није имала одговарајући здравствени картон. Капетан Андрија Ђурковић је лично интервенисао и на његову часну ријеч, да поменута стока није из Аустрије, него из Црне Горе, добијена је дозвола за истовар.

"Јарослав" је понекад служио и као књажевска јахта. Кад се књагиња Милена теже разбојела, упутио се за Ницу, међутим, због невремена, брод је морао пристати у Ређо ди Калабрија, па је болесна књагиња била принуђена да настави пут жељезницом.

Капетан Андро Ђурковић је често морао реаговати на лажне оптужбе, клевете и подвале аустријских званичника. У свом дневнику, који је водио до последњих дана живота, описује један сукрет са бароном Глумецким, директором Министарства за саобраћај из Беча, који се догодио на броду аустријског лојда "Данубио". Путујући од Рисна ка Бару командант брода, иначе његов пријатељ, позвао га је на кафу.

У капитанској кабини налазила су се, поред наведеног барона, и још и двојица путника који су најмјеравали да пођу на Цетиње, Ријеку Црнојевића и, преко Скадарског језера, до Бара. "Дакле ви, Господо, обрати се Глумецки овој двојици, изјутра полазите пут Цетиња. Молим вас да чувате ватре носеве, и да оставите у Котор ако што новца имате при себи". Затим је причао о томе како је несигурно путовати Црном Гором и о лошим путевима. Капетан Андрија није познавао "оног господина којему капетан чињаше велике комплименте, јер мора да је неко велико лице". Зато је замолио капетана да му дозволи да се обрати са неколико ријечи. "Господине, што сте мало прије препоручивали оној господи да чујају своје носеве, то није битно. Кад се ствара аутентично уметничко дело, увек се измишља. Оно што су други већ створили, то је нешто друго. За ствараце, уметност је увек почетак. Нема утврђених појмова".

Сликар и публициста, Предраг Пеђа Милосављевић је поред ове занимљиве књиге огледа и записа назване "Београд, град на мору" написао и драму "Зопир". Умро је у Београду 25. јануара 1987. године.

Драгана Ивановић

ИЗ ИСТОРИЈЕ ПОМОРСТВА

„ЈАРОСЛАВ“ – ПРВИ ЦРНОГОРСКИ ПАРОБРОД ДУГЕ ПЛОВИДБЕ

Скадара. Од Вира до Бара има прекрасни пут, исто као онај од Котора до Цетиња. Црна Гора је учинила више напретка у десет година него која друга европска званиција држава за осамдесет година своје доминације". Ово задње било је упућено као критика влади Аустрије.

На својим путовањима, међутим, посада црногорског пароброда наилазила је и на искрене пријатеље Црне Горе који су са великим симпатијама гледали на њену борбу против Отоманске империје. Боравећи у енглеској луци

Сванси, једне недеље кад је лука мрвала, око брода скрпљали су се знатијелни грађани. Сједећи у једној кафани, капетану Андријије је пришао један Енглез питајући га да случајно не зна чији је ово брод са њему непознатом заставом. Енглез је било изузетно драго што је у капетану Андријији упознао команданта црногорског пароброда. Енглез је постављао разна питања интресујући се за Црну Гору коју је одиста добро познавао. У једном моменту закључио је: "Штета што на Берлинском конгресу Европа није праведније оцијенила жртве Црне Горе. Колико се борила докле су јој додијелили комад мора. Црна Гора може се поносити, кад је видјела улцињску флотну демонстрацију". Са Енглезом је била и његова супруга која је до тада само слушала разговор, па је упитала: "Је ли истина да се у Црној Гори удају и жене без да су се икада видјели, и без да једно друго воли!" Капетан јој је на то одговорио да је то истина, али да данас тога више нема, а и кад је тога било да се увијек водило рачуна о томе да је дјевојка поштена, лијепа и од добре куће. Ако би се данас десио такав случај, да се млади вјенчају против њихове воље, онда би родитељи били кажњени, а брак поништен.

Прве године пловидбе "Јарослава" могли су се наслутити успјеси. Међутим, убрзо се испоставило да је брод нерентабilan, јер је трошио огромне количине угља. Како капетан Ђурковић наводи у свом дневнику: "Једно ме све мучи, као да сам ја крив, а то је: када је Јевгениј Императорско Височанство Александар III наумио даровати вапор Јевгенију Височанству Господару Николи I, и што му не даде вапор да му буде од користи, а не од штете. Како ће се проћи напријед вапором који води 45 друга најмање војске (посаде) што на ову портаду (носивост) не би требало више од 28 друга. Овај арчи 24 тоне угља на дан, а то је у средње 34 наполеона дневно, а други

вапор би арчио 8 тона дневно, дакле два дијела мање. "Јарослав" арчи 26 кила угља на дан, други би арчио 7 кила. Ето велике разлике. Ја мислим да Његово Царско Височанство и на зна да је "Јарослав" штетан и да зна он би га сигурно замијенио другим бродом. Да би га Бог надахнуо пак да га промијени с једним кориснијим и боље практичним за трговину парабродом. Што би било великој и богатој Русији да је дала један пароброд згодан за трговину" (Из дневника капетана Андрије Ђурковића)

Андро Ђурковић

Пароброд "Јарослав" пловио је и по Дунаву. Храбри и одважни капетан Ђурковић није презао ни од таквих подухвата. Направио је три узастопна путовања превозећи дрвену грађу из Галаза за Батум. Колико је било тешко и напорно ово путовање може се закључити из податка да је "Јарослав" био дугачак 96 метара, а највећи брод који је до тада пловио Дунавом био је дугачак 90 метара. Описујући у свом дневнику све тешкоће које је имао улазећи и излазећи из Дунава записује: "Када човјек изађе из Дунава, онда се мора сматрати да је срећан у том погледу".

Посљедње комерцијално путовање "Јарослава" било је из Ријеке у Бордо са теретом дрва, а затим из Кардифа са теретом угља за Млетке одакле је 17. октобра 1894. године стигао у Котор. Брод је прво био усидрен пред Перастом, а у прољеће наредне године испред Рисна. Последњи дјелови дневника капетана Ђурковића на воде: "Исти дан (17. октобар) дођох у Пераст. Овде се армијах (усидрих) што се боље могло. По наредби старијој послах сву војску (посаду) само остале постома од кувијерте (палубе) и постома од макине, са седам друга. Тако "Јарослав" остале у дизарму (распрему) под Пераст сву зиму, али видјећи да није било могуће стајати под Пераст, љетом се у мјесецу мају поведе у Рисан и сурга обје анкоре (сидра)".

Занимљиво је да у про-

љеће, тачније 11. априла 1895. године у Рисну умире, послије тешке болести, и часни капетан Андрија Ђурковић у својој 45. години живота. За живота, 1893. године за његову ревновсну службу одликовао га је књаз Никола I витешким Даниловим орденом IV реда, и наименовао га управитељем црногорског поморства. Пред саму смрт одликован је од цара Николе II орденом Александра Невског, II реда. Судбина је хтјела да капетан Андрија Ђурковић склопи очи два дана прије него што је стигло ово велико одликовање. Господар Црногорски, у изјави саучешћа овако жали губитак овог свог ревносног и вјерног капетана: "Госп. кап. Славу Ђурковићу. Рисан. Инокосно поморство наше осјетиће дубоко велики изгуб у прераној смрти Вашег драгог брата, мoga вјерног капетана Андрије, ког су ми врлине познате биле. Бог Вас укријепио у Вашој великој тузи! Никола." (Д.Миковић, Поморски кашац Андро Ј. Ђурковић, Српски магазин, 1897, стр.67).

Пошто је враћен руском предузећу "Добровољни флот", "Јарослав" је, поново, неко вријеме

служио као ратни и трговачки брод, али је, као што се могло очекивати, био од мале користи. У Суецком заливу имао је хаварију на макини када је довучен у Александрију. Године 1923. продат је Немцима у старо гвожђе заједно са бродовима "Воронеж" и "Тамов".

Цијела поморска флота Црне Горе у то вријеме (1891-1895) састојала се од четири мала пароброда и једне баркасе која је служила књажевској породици за лов по Скадарском језеру. Сем тога имала је преко 150 малих трговачких бродова који нијесу имали машине, већ су се кретали помоћу снаге вјетара. То су биле тзв. "бриле" и "трабакуле" које су под заставом Црне Горе пловиле по свим морима свијета, па чак и до Америке. Капетани тих бродова били су већином наутички образовани људи, који су завршили поморске Академије. Само један мали дио капетана брила и трабакула је кроз дугогодишњу праксу стекао звање капитана.

Многи бокељски и црногорски поморци покушавали су да уз помоћ и подршку црногорске владе оснују своја паробродарска друштва, али у томе нијесу успијевали из већ познатих разлога: помањкања страног капитала и непостојања бар једне сигурне лuke. Уз све ово надвијају мрачни облаци балканских и првог светског рата.

Луција Ђурашковић

СПОРТ

КВАЛИФИКАЦИОНИ ТУРНИР КУПА ШАМПИОНА У БОЂАЊУ

БУДВАНИМА ЗАДРХТАЛЕ РУКЕ

• Задовољан сам ијром, али не и резултатом – изјавио јослије Јоврашака из швајцарској грађи Морж шенер Маина Милутин Вуксановић

Боћари Маина нијесу успјели да понове прошлодијашњи успех када су се пласирали међу осам најбољих екипа у Европи. На квалификационом турниру Купа шампиона који је од 4. до 6. априла одигран у швајцарском граду Моржу, најбољи боћари Србије и Црне Горе заузели су друго место, што је било недовољно да изборе пласман у четвртфинале најјачег европског клупског такмичења. У првој утакмици играчи "Маина" поражени су од првака Босне и Херцеговине Јубуашког, у посљедњим минутама, резултатом 10:12. У одсудним тренуцима, у посљедњој дисциплини, код резултата 10:10, једном од најбољих играча Маина Срећи Раићу, код добијене

позиције, задрхтала је рука што је искористио Анте Јука и свом тиму донио неочекивану победу. Истог дана, у суботу 5. априла, након само сат времена паузе Будвани су поново изашли на боћарске зогове на мегдан прваку Швајцарске "Моржу", који је као домаћин важио за главног фаворита турнира. И поред умора и разочарења од предходне утакмице против Јубуашког: Минић, Петковић, Вуксановић... могли су снаге да у квалитетној игри резултатом 14:8 побиједе домаће боћаре.

У одлучујућој утакмици другог дана Јубуашки је високим убедљивим 16:6 побиједио Морж и тако изборио право да се пласира у четвртфинале Купа

Д. К.

шампиона. - Да нас спортска срећа није напустила у првој утакмици против Јубуашког поновили би прошлогодишњи успех. И нејешен резултат био је довољан да изборимо пласман међу осам најбољих екипа Старог континента. Међутим, није се могло више. Овај турнир показао је да у домаћем првенству озбиљније могу да рачунам на омладинце Горана Вуксановића и Јубубомира Минића, а посебно на Рашовића који је најпријатније открио турнира у Моржу – прокоментарирао је наступ боћара Маина у Купу шампиона тренер Милутин Вуксановић.

Д. К.

ЈУБИЛЕЈ БОКСЕРСКОГ КЛУБА БУДВА

ВИТРИНЕ ПУНЕ ТРОФЕЈА

• Преко 200 људонаца боксерке јејшина прошло кроз штремерске руке Павла Бучаја
• Док једни одлазе други, још шаленштавији, заузимају њихова мјеста

Бокс као спорт у Будви био је потпуно непознат све до 1978. године и доласка Павла Бучаја, бившег боксера никшићке Сутјеске у мува и бантам категорији. Многи су у то вријеме са подозрењем гледали на његове пионирске потезе, док су други гласно негодовали, тврдећи «да бокс квари омладину» и «негативно утиче». За десет пет година рада кроз клуб је префиловало преко 200 боксера, који су на домаћим и међународним ринговима освојили преко 40 трофеја.

Под будним оком тренера Павла Бучаја, у омладничким категоријама, у Будви је стасало и 17 шампиона и вицешампиона оне, велике, Југославије. Међу њима, Никола Сјеклаћа и Хусеин Фехми, који су годинама наступали у разним селекцијама представитеља Југославије, освајају се и «Златне рукавице», престижног трофеја југословенског бокса.

Права је штета што је Будва у то вријеме била

једини боксерски центар на Црногорском приморју, што се у многоме одразило и на развој будванског бокса. Ниску клупских трофеја започео је Видо Ратковић, који је заједно са тренером Бучаем обијежко будвански, али и црногорски бокс осамдесетих година. Након одласка Ратковића у панчевачки Динамо на црногорском боксерском небу засијала је нова, можда још сјајнија, боксерска звијезда Хусеин Фехми, који је од 1986. па све до 1990. године суверено владао југословенским омладинским боксом у полувелтер категорији. И будвански боксерски клуб, нажалост, дијелио је и надаље дијели судбину малих клубова. Међутим, у раду Павла Бучаја владало је друго неписано правило: док је данашњи шампион одлази, други, можда и бољи, већ става. Серију успеха клуба настављају браћа Слободан и Зоран Влаовић. Половином деведесетих година, десетог вијека, све

очи југословенске боксерке јавности, када је у питању омладински бокс, биле су упрте у Николу Сјеклаћу, чија каријера као дванаестогодишњака почине, новембра мјесеца 1990. године, на боксерској ревији «Јадрански бисер». Тренутно један од наших најбољих боксера својевремено је у мајици боксерског клуба «Будва» на Омладинском европском првенству у мађарском граду Шиофоку освојио четврто место. Жељан већих изазова на међународној сцени, Никола Сјеклаћа, напушта Будву. По који пут Павле Бучај кренуо је из почетка.

- Поводом 25 година постојања клуба, организовано је међународну боксерку ревију на коју ћемо позвати све оне који су годинама бранили боје нашег клуба, а тренутно их има од Шведске, Данске, Немачке, до многих наших клубова – изјавио је предсједник клуба Рајко Кульача.

Д. Кларић

ТАКМИЧАРИ КАРАТЕ КЛУБА БУДВА ПРИПРЕМАЈУ СЕ ЗА ПОЧЕТАК СЕЗОНЕ

НАСТАВИТИ ЖЕТВУ МЕДАЉА

• У жељи да привуку нове чланове и омасове рад у оквиру клубу Јочела са радом и циу-циу секција

На тренинзима Карате клуба «Будва» врије као у коњици. Будвански дјечаци и дјевојчице жељни нових сазнања у борилачким вјештинама, поготово карateу, готово свакодневно под будним оком тренера: Ранка Вукотића, Драгана Јанићијевића и одскора Данијеле Бурзан откривају нове тајне карате спорта и припремају се за предстојећу такмичарску сезону.

- Након мале кризе коју смо прошли, поново је у клубу радна атмосфера. Свакодневно нови пионири и пионирке постaju наши чланови. Упоредо са радом са почетницима, припремамо и такмичаре за предстојеће турнире и званична првенства. Јед-

ноставно, сами себи смо поставили критеријум по коме се са готово свих такмичења враћамо са прегршт медаља – истакао је секретар клуба Ранко Вукотић.

У оквиру клуба од недавно почела је са радом и циу-циу секција која је изазвала велико одушевљење младих такмичара.

- Ради се о борилачкој дисциплини која преставља синтезу каратеа, дуда и осталих борилачких вјештина. Боље рећи ријеч је о вјештини самоодбране, а за бављење том борилачком вјештином године и пол нијесу уопште важни – објаснио је Вукотић.

У Подгорици је 12. априла одржано првенство Црне Горе у овој борилач-

која вјештина на које је учествовало и седам такмичара из Будве.

- У конкуренцији млађих и старијих пионира: Лазар Милошевић, Александар Морачанин, Владо Делић, Драган Максимовић и Василије Гаговић освојили су двије сребрне медаље у екипној конкуренцији, док су Василије Гаговић у конкуренцији полетараца и Драган Максимовић међу старијим пионирима постали вицешампioni Црне Горе. На основу постигнутих резултата квалифииковали смо се за државно првенство које ће се половином маја одржати у Сремској Митровици – казао је Ранко Вукотић.

Д. К.

ЗАВРШЕНО ПРВЕНСТВО СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ У ОДБОЈЦИ

БУДВАНСКА РИВИЈЕРА САМО ДРУГА

- Након јеши марафонских утакмица Будућност јеложила оружје.
- Црвена звезда у финалу било је још требаје само једна јарка која ће да се домогиће.

Другу годину за редом, најновији борби у финалу плеј-офа, одбојкаши „Будванске ривијере“ нијесу успјели да се домугну шампионске титуле. Лигашки десет првенства Будвани су завршили на четвртом мјесту. Успјех или неуспјех, питање је на које је тешко дати одговор. Редослед на крају првенства издиктирао је да су изабрани тренери Цветка Паковића за противника у четвртфиналу имали београдски Партизан. Испоставило се противника по мјери јер су лако разменили „парни ваљак“ и визирали пасаже за полуфиналне борбе у којима су их очекивали одбојкаши Будућности.

Само један школски час, у већерњим сатима 29. марта, био је потребан одбојкашима Будванске ривијере да у дворани „Морача“, у првој полуфиналној утакмици, декласирају акутелног шампиона резултатом 0:3 (22:25, 18:25, 23:25). Три дана касније „Морача“ је поново била поприште обрачуна Подгоричана и Будвани. Овај пут након пет исцрпљујућих сетова победа је припала одбојкашима Будућности, резултатом 3:2 (25:18, 21:25, 23:25, 34:32, 15:9). Тако су се акутелни шампион на једној и освајач Купа на другој страни мреже изједначили у побједама. Након

подгоричких битака, на ред су дошли обрачуни у будванском храму спорта. Неочекивано, али потпуно заслужено, након убедљиве побједе „банкари“ су стекли предност у побједама: Будванска ривијера – Будућност-Подгоричка банка 0:3 (25:27, 23:25, 28:30).

У одбојкашком маратону који је 6. априла одигран пред препуним трибинама Медитеранског спортивног центра, одбојкаши Будванске ривијере успјели су да се врате у живот и изборе право да судионика „великог финала“ одреди пета утакмица, такозвана мајсторица. Након 120 минута праве рововске борбе и драме у пет сетова Будвани су уписали другу побјedu, овај пут резултатом 3:2 (27:25, 25:17, 20:25, 23:25, 15:13).

У четвртак вече, 11. априла, „Морача“ је по трећи пут дочекала одбојкашке јунионе. Више од 7.000 поклонника одбојкашке игре, након ријетко виђене борбе, поново у пет сетова, аплаузом су испрatiли одбојкаше Будванске ривијере, тако им честитала трећу, одлучујућу, побјedu, резултатом 2:3 (22:25, 20:25, 25:20, 25:13, 11:25), и појељели им много успјеха у борби за шампионску титулу.

А у финалу нико друго до

МОТО-КРОС

У Заграђу, викенд насељу крај Сутомора одржано је 6. априла мото-крос такмичење Куп Медитерана „Бар 2003“. Учествовало је 13 такмичара из Бугарске, Хрватске, Македоније и Србије и Црне Горе. У обје трке (возило се по 25 минута, плус два круга), на стази дуж 1.750 метара, убедљivo најбољи био је хrvatski шампион Томислав Јакопец, који је возио у класи 125 кубика. У класи 250 кубика тријумфовао је његов земљак Данијел Дозић. Од наших представника најуспешнији су били Гabor Сагмајстер из Суботице који је у класи 250 кубика освојио друго место и Јован Вукајловић из Чачка, освојивши треће место у класи 125 кубика.

На такмичењу је учествовао и Баранин Милан Баковић који је у класи 125 кубика. На такмичењу је учествовао и Баранин Милан Баковић који је у класи 125 кубика.

Барани имају великих амбиција у мото-кросу. Очекују да ће нови мотори допринети омасовљењу овог изузетног спорта у Бару, за чију су афирмацију на овим просторима заинтересовани и туристички посланици – казао нам је директор мото-крос трке у Заграђу Анто Баковић.

Ово веома атрактивно

такмичење одржано је појаком сјеверном вјетру који је дизао велику прашицу и онемогућио око 1.500 гледалаца из Подгорице, Цетиња, Никшића, Бара и других приморских градова Црне Горе да ужијају у акробацијама мотоциклиста.

Вrijedni организатори из мото-крос клуба „Суторман“ из Бара, које је предводио предсједник клуба Александар Трифуновић, успјели су да најправе у кратком времену квалитетну стазу по европским стандардима. Трифуновић је имао пех да падне и сломи кључну kost на генералној проби, али је био задовољан што је само такмичење протекло без каквог инцидента.

Барани имају великих амбиција у мото-кросу. Очекују да ће нови мотори допринети омасовљењу овог изузетног спорта у Бару, за чију су афирмацију на овим просторима заинтересовани и туристички посланици – казао нам је директор мото-крос трке у Заграђу Анто Баковић.

М. Вујовић

У БАРУ НИЧЕ ВЕЛЕЛЕПНА СПОРТСКА ДВОРАНА

НА РАДОСТ СПОРТИСТА

У Бару је, на атрактивној локацији близу морске обале, у току изградње велелепне спортивке дворане. Градитељи из Завода за изградњу Бара тренутно раде на висини од 12 метара и примакли су се крову. Најтежи и најскупознацији радови, на ентеријеру, тек предстоје. Инвеститор је Општина Бар, а радове изводи Завод за изградњу Бара. Укупна вриједност уговорених радова износи 5,5 милиона евра. Пројектантски надзор обавља „Инкоплан“ из Подгорице, док је стручни надзор повјерен предузећу „Баскетинг“ из Бара, у сарадњи са „Хемофарм-инжињерингом“ из Београда.

Како нас је информисао директор „Баскетинга“, архитекта Небојша М

СПОРТ

ЗАВРШЕНО ПРВЕНСТВО У ПРВОЈ Б КОШАРКАШКОЈ ЛИГИ

• Добре ишре на њочешку првеницу и блиједа завршила окарактисале овојодињи најбољи кошаркаша Могрена у Првој Б кошаркашкој лиги.

Кошаркаши Могрена претурили су још једну кошаркашку сезону преко главе, која се готово ни по чему није разликовала од прошлогодишње. Са стручним штабом и тимом "скрпљеним" непосредно пред почетак првенства, некомплетним, импровизованим, припремама и нерјешеном финансијском конструкцијом, кошаркаши Могрена упустили су се још један кошаркашки изазов, са прокламованим циљем - очување опстанка у првобелигашкој конкуренцији. Тим састављен од проверених и доказаних кошаркаша Томашевића, Ивановића, Мајсторовића, Вукосављевића, Пековића и талентованих Јањушевића, Поповића, Кривокапића, Симоновића, Перовића, Никића и Божковића првенства је започео веома добро и најавио борбу за горњи дио табеле. Међутим, како је првенство одмичало и приближавало се самој завршници игра изабранника тренера Живка Гара Брајовића постала је све блеђа. Стекао се утисак да су поједини играчи у завршници шампионата, свјесни чињенице да је опстанак обезбиђен, са нескривеним нестриљењем очекивали да се првенство што прије заврши.

На крају првенства тешко је рећи шта је ова сезона значила за будванску кошарку. Прокламовани циљ, очување првоглигашког статуса је испуњен. Међутим, накнадне ана-

ПОНОВЉЕНА ПРОШЛОГОДИШЊА ПРИЧА МОГРЕНА

лизе стручног штаба показаје да ли је овај састав Могрена вриједио више од десетог мјеста, односно десет побједа и чак 16 пораза. У тренуцима када се кошаркашка завјеса на овогодишње првенство, у другој по јачини кошаркашкој лиги у нашој земљи, спуштала, многи кошаркаши Могрена су одахнули, да ли и чланови агилне управе тешко је рећи. У овој беспарици која је свуда око нас, треба обезбиједити позамашна срества како би се испоставале преузете обавезе према играчима и, надамо се, поучени прошлогодишњим искуством на вријеме припремати терен за наредно првенство. Нема сумње да ће велики број играча, као у осталом и претходних година, напустити Будву, а онима који нијесу задовољили клуб ће захвалити. Оно што можда у овом моменту може да забирне кошаркашке заљубљенике јесте недостатак младих играча који су поникли у Могреновој кошаркашкој школи и који представљају будућност будванске кошарке. Наиме, изузек младих Божковића и Никића међу играчима који су конкурисали за први тим није било нити једног кошаркаша стасалог у млађим селекцијама клуба.

Према томе на помolu је нова кошаркашка прича, надамо се са бољим почетком и успјешнијим крајем. **Д. Кларић**

БАРСКИ КЛУБОВИ У ПРВОЈ „Б“ ЛИГИ ОПРАВДАЛИ ОЧЕКИВАЊА

МАЛЕ ШАНСЕ „ТИНЕ ТАЈМ“ У ЕВЕНТУАЛНОМ БАРАЖУ

• Млађи барски лићи ће, по свему судећи, утешити свије ушакица са ОКК Београдом за мјесец у Првој „А“ лиги

Кошаркашка сезона у Бару је сасвим пријају. Како сада ствари стоје, преостало је још да Тина тајм одигра бараж за улазак у Прву „А“ лигу са ОКК Београдом. Тај бараж биће одигран уколико Србија и Црна Гора идуће сезоне буду имале четири представника у Јадранској лиги. Послије финала државног Купа у Нишу, биће одржана сједница Предсједништва Кошаркашког савеза Србије и Црне Горе, на којој ће бити донијета дефинитивна одлука о саставу Прве „А“ лиге. Подсјетимо, ОКК Београд је био последњи у „А“ лиги, Тина тајм пета у „Б“ лиги, са 17 побједа и 9 пораза.

По мишљењу директора Тине тајм Рајка Чарапића мале су шансе његове екипе у евентуалном баражу са Београђанима, али се по пуларни "ципелићи" неће унапријед предати.

Освојено пето мјесто, сматра Чарапић, представља велики успех за Тину тајм, клуб који постоји тек двије и по године. Екипа би и идуће сезоне требало да буде састављена од квалитетних играча, јер је већина првотима (Мичета, Јовичић, Милошевић, Кнежевић и Осмајић) "везана" уговором, осим двојице Чачана, Басарића и Шушића, који су коректно одрадили свој посао у Бару и послиje баража биће слободни. Постоји, међутим, могућност да буде настављена сарадња и са њима двојицом, посебно са Михајлом Шушићем, али се Чарапић о томе још не изјашњава док се не заврши сезоне и док власник клуба Славко Шаљперић и његови најближи сарадници не анализирају протеклу сезону и одреде циљ у наредној.

И у Приморки су задовољни оствареним у минулој сезони, с обзиром на све тешкоће које је преживљавао овај клуб.

Икусни Милосав Шушић који је, у последњих пет кола, по повратку тренера Предрага Миловића у Словенију, предводио "уљаре" и са клупе и на паркету, истиче да девето мјесто, уз 11 побједа и 15 пораза представља значајан успех. Екипа је већ у првом дијелу сезоне, под вођством Миловића, обезбиједила опстанак, иако су је готово сви, на почетку првенства, промовисали у најозбиљнијег кандидата за испадање.

По ријечима Шушића млади играчи Приморке Вујачић, Лековић, Јеленић, Рабреновић, Поповић, Митровић, затим Марчић и остали имају лијепу перспективу, али је нејасно какав ће убудуће бити статус њиховог клуба, који им дuguje стипендије од децембра. Недавно је Велимир Влаховић, предсједник борда директора "Приморке", АД, Бар, најавио стабилизацију ове некада мohanе прехранбене индустрије, па ваља очекивати да ће са успоном компаније на ноге стати и кошаркашки клуб.

Шушић је разговарао са директором клуба Андром Дреџуном, који је најавио да ће БИК Приморка, у међувремену, требало да настави да егзистира и да се оријентише на млађе, неафирмисане играче из Бара.

На питање до када мисли да игра, тридесетпетогодишњи Шушић, један од највећих асовова у историји барске кошарке, дугогодишњи интернационалац у Словенији, скромно је слегао раменима: "Док будем могао да издржим конкуренцију". **М. Вујовић**

ЗАВРШЕНА ВАТЕРПОЛО ТАКМИЧАРСКА СЕЗОНА – ОБА ПЕХАРА ПРИПАЛА БОКЕЉИМА ПОШТО ЈЕ ПРИМОРАЦ ОСВОЈИО КУП, ЈАДРАН НАЈБОЉИ У ПРВЕНСТВУ

ФАВОРИТ ИЗ СИЈЕНКЕ ПОСТАО ШАМПИОН БЕЗ ЗАМЈЕРКЕ

Од 26. априла прошле до 19. априла ове године ватерполо клубови на простору Србије и Црне Горе играли су у домаћим такмичењима, за куп и првенство државе. Заједно је, коначно, пала а оно што је најважније, што ће се дуго памтити, јесте да су оба пехара стигла у Боку Которску - Приморац-Југопетрол је освојио Куп, а Јадран је након 44 године шампион. Одмах треба рећи - заслужено. Будванска ривијера је у јакој конкуренцији заузела шесто мјесто.

Приказани ватерполо није био особитог квалитета јер, што је велика штета, најбољи ватерполисти са ових простора играју у Италији, али и у Грчкој, Русији и Шпанији. Зато су више шанса добили млађи ватерполисти а прилику су најбоље искористили Новљани, млади изданици Јадранове школе које је зналачки водио амбициозни тренер Петар Поробић. Иако је на старту сезоне у конкуренцији Партизана и Приморац-Југопетрола Јадран словио као фаворит из сијенке, шампањац су на крају

славодобитно попили управо ватерполисти Јадрана. Са сјајним голманом Шефиком, одличним беком Јокићем, све квалитетнијим центром Злоказићем и луцидним организатором игре Гојковићем, Јадран је имао асове које други клубови нијесу имали. Осим тога, икусни љеворуки Месарош доживио је у Јадрану "другу младост" и окитио се још једном титулом након серије из Бечеја, а млади Которани Латковић, који се афирмисао у Партизану, у Јадрану је стигао до шампионске звјездице. Ова сезона на дефинитивно је потврдила вриједност Милановића тако да Јадран, заиста, заслужује да се од фаворита из сијенке проглаши прваком без замјерки. Тако је екипа која је стасавала и сазријевала са тренером Поробићем дошла до трофеја који се дуго чекао. Јадран је био два пута првак, 1958. и 1959. године, када је у лиги било шест клубова и играло се само љети. У овако јакој конкуренцији и дугој сезони Јадран је, ето, стасао за велика дела и ова екипа, остане ли у овом саставу и уз нека појачања, може да рачуна и на вриједне резултате у Лиги шампиона Европе.

Јадран је, дакле, првак а одмах из Новљана су ватерполисти Партизана који су у прошлјој години освојили оба трофеја, и куп и првенство, а сада су остали празних руку! Партизан је, такође, имао млад састав, али, ипак, недовољно спреман и мohan да се носи са Новљанима и Которанима. Но, за будућност школе са Бањице не треба бринути, јер има довољно младића који обећавају.

Которски Приморац-Југопетрол имао је бурну сезону. Почели су ватерполисти које је водио Веселин Марковић сјајно. Све саде побједе, од турнира "Меморијал Зоран Гопчевић", преко турнира за КУП ЛЕН и тријумфа у домаћем Купу. Послије освајања Купа вјеровало се да су Которани главни фаворити и за првенство. Али, пораз од Партизана у Котору крајем јануара, у финишну сусрета, сасвим је избацио из колосјека, ипак, недовољно стабилну екипу.

Онда је услиједио још тежи шок - елиминација и то у Котору од Етникоса, сасвим скромне екипе из Пиреја. Покушали су Которани да ухвате корак са Новљанима за прво мјесто, али било је касно. А и јасно. Тим Приморац-Југопетрол само мак-

сималним залагањем и изгађањем у свакој утакмици може да оствари успјех. Екипа је јача као џелина, као колектив, него што су појединци својом игром могли да одлуче поједину утакмицу.

У џелини гледано Приморац-Југопетрол је успјешно завршио сезону, али је утисак, ипак, много скромније него што је изгледало крајем децембра прошле године. Поједини играчи се нису потврдили и у Котору по предстоји посао да се и овај клуб припреми за учешће у Лиги шампиона. До сада Которани су само једном (1986. године) играли у тадашњем Купу европских шампиона и стигли до полуфинала, а елиминисани су од непријатеља Шпандијара из Берлина.

Сезона која је завршила избацила је у први план два млада играча којима је тренер Марковић поклонио повјерење Млађан Јановић и Вјекослав Пасковић, с тим што је Пасковић поврјеђен па је изостао из "мини лиге". Са 45 голова Никола Јановић је голгетер првенства али је и то мала утјеха за которски тим, а нада за овог ватерполисту да ће добити одговарајући третман и у државној репрезентацији.

На четврто и пето мјесто пласирали су се Ниш Класик и Црвена звезда, екипе које су видно напредовале ове такмичарске сезоне, а посебно у Нишу су спремни да формирају јак колектив.

У таквој конкуренцији шесто мјесто Будванске ривијере је реалан пласман, мада се мора напоменути да је састав из Будве играо много квалитетније него годину дана раније. Уз икусне, али донекле демотивисане ватерполисте, свјежа крв кроз Милославића, Црпуљу, Бргуљана и Ђелобрковића из Котора, као и друге млађе играче, тим који је водио Зоран Ивановски био је солидан ривал и најквалитетнијим супарницима. Штета што су, у почетку сезоне, ватерполисти Будванске ривијере поражени у Котору од Црвених звезда је тај резултат, већ тада, умањио шансе за бољи пласман тима из Будве. Али, тренирајући и играјући као домаћини у Котору, ватерполисти Будванске ривијере и тренери, као и вођство клуба, били су изложени вишеструким напорима, па и то ваља имати на уму приликом анализе минуле сезоне и учинка овог тима. Сарадња са клубом из Котора наставиће се и убудуће и то је добро како за младе ватерполисте који лакше добију прилику да се докажу у најјачој конкуренцији, а тиму из Будве омогућује да игра брже и модерније, што је тренер Ивановски успјешно демонстрирао током минуле сезоне. Постигнутим пласманом и Будванска ривијера имаће прилику да се докаже у Европи, па је то нова обавеза за чељне људе овог клуба. О томе ваља водити рачуна и ускоро у прелазном року, као и приликом прављења финансијског пла-

нине. Првенство које је завршено праћено је и примједбама на суђење и организацију, али то је, нажалост, бољка које се ватерполо организација у нас тешко и споро ослобађа. И за превазилажење тог стања потребна је свјежа крв, баш као и за стварање квалитетног тима. Сезона клупских обавеза тако је прошла, предстоје бројне обавезе државне репрезентације.

Д. Давидовић

МЕЂУНАРОДНИ ОЛИМПИЈСКИ КОМИТЕТ УВРСТИО СПОРТСКУ АКАДЕМИЈУ ИЗ БЕОГРАДА МЕЂУ ЦЕНТРЕ ЗА ОБУКУ ТРЕНЕРА

СЕМИНАРИ У КOTORУ И БЕОГРАДУ

Потпредсједник МОК-а, Ђорђе Перишић, иначе носилац златне медаље са Олимпијаде у Мексику 1968. године имао је минулих година више сусрета са првим спортом, најчврјим МОК-а, Антонијом Сараманом, па је Перишићева "дипломатија" доста помогла да се Београд упише у свјетске центре за обуку будућих тренера, из пет поменутих спортова.

- У тих пет екипних спорова, наши репрезентативци су освојили 28 олимпијских медаља. У тим спортивима имамо свјетски признате стручњаке и изузетне асане који могу да буду предавачи и демонстратори - наглашава Перишић који је, свакако, најзаслужнији што је коначан одговор из Лозане био позитиван.

Кроз програм Олимпијске солидарности

МАРКЕТИНГ

КЊАЗ МИЛОШ дд
БУКОВИЧКА БАЊА - АРАНЂЕЛОВАЦ
ПРОДАЈНИ ЦЕНТАР
БУДВА

Минерална вода
Сокови

Пића других производача

Продажни центар у Ласви Грдаљској
тел. (086) 451-297, факс 452-518

Дисконт у Будви, ЦДС Подкошљун
тел. (086) 452-378

*D o o "E lektrojug"
Vila*

P I N K I

Samo za vas 365 dana u godini!

****ЕКСКЛУЗИВНО**
КВАЛИТЕТНО
ЈЕДИНСТВЕНО**

* смјештај
* исхрана
* нац. кухinja

* одједанји
* свадбе
* пос. руњкови

www.vilapinki.co.yu

086/452-300

086/451-344

BUDVA

SCI

VAŠ PARTNER

SHOP COMMERCE INTERNATIONAL

JUGODRVO RADANOVICI (082) 325-271
RK "KAMELIJA" KOTOR (082) 325-682
RK "BEOGRAD" BIJELA POLJE (084) 32-350

U SALONIMA НАМЈЕШТАЈА:

- SPAVAĆE SOBE
- GARNITURE
- KUHINJE
- TEPIŠI I ITISONI
- КАНЦЕЛАРИЈСКИ НАМЈЕШТАЈ
- LUSTERI I BIJELA TEHNika

ZA GOTOVINSKO PLAĆANJE 5-10% POPUSTA
KREDITI NA 12 MJESECI BEZ UČEŠĆA

VAŠ SCI BUDVA

*Konoba
DONNA*

Konoba Donna je tokom 30 godina
традиције постала симбол доброг укуса за
љубитеље рибљих специјалитета.

Телефон за rezervacije:

086/ 451-531

069-330-332

U srcu gradske luke.